

პარტნიორის მონაწილეობა შპს-ის კაპიტალში: შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი

ეკატერინე ფიფია

ადვოკატი

შესავალი

შპს-ის წილიდან გამომდინარეობს პარტნიორის კონსტიტუციური მოვალეობა სანესდებო (განთავსებულ) კაპიტალში შენატანის განხორციელებასთან დაკავშირებით. მითითებული მოვალეობის შეუსრულებლობას, ცხადია, მოჰყვება შესაბამისი იურიდიული შედეგები. თითქოს, ყველაფერი ნათელია, მაგრამ შპს-ის კაპიტალთან დაკავშირებული ურთიერთობების დეტალური სამართლებრივი მოწესრიგების არარსებობისა და მათი შიდაკორპორაციული დოკუმენტებით მოწესრიგების გამოცდილების ნაკლებობის გამო წარმოიშობა პრობლემური საკითხები, რომლებიც გაანალიზებას საჭიროებენ. მათ განეკუთვნება სანესდებო კაპიტალისა და დამატებითი კაპიტალის არსებობა-არარსებობის, კაპიტალში შენატანებისა და წილის ფლობისა და მოცულობის კავშირის, პარტნიორის მიერ კაპიტალთან დაკავშირებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობაზე პასუხისმგებლობის, ამ პასუხისმგებლობის დაკისრების წესისა და შედეგების საკითხები. მიუხედავად იმისა, რომ მიღებულია „მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი, რომელმაც როგორც ზოგადად, ისე შპს-ის კაპიტალში პარტნიორის მონაწილეობის საკითხში მეტი მოწესრიგება და სიცხადე შეიტანა, მითითებული პრობლემები ავტომატურად არ გადაწყვეტილა და, თუნდაც მიღებული ახალი რეგულაციების განმარტების მიზნით, ამ საკითხების შედარებითი ანალიზი კვლავ აქტუალურია. აღნიშნულიდან გამომდინარე, წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია, მოკრ-

ძალეული წვლილი შეიტანოს შპს-ს კაპიტალში პარტნიორის მონაწილეობის შედარებით-მართლებრივ ანალიზში.

I. შპს-ის კაპიტალის ცნება და ფუნქციები

შპს-ს კაპიტალი არის მისი აქტივების (ქონების) ერთობლიობა. შპს-ის კაპიტალი შეიძლება შედგებოდეს იმ ნაწილისაგან, რომელიც პარტნიორებმა შენატანების სახით შეიტანეს შპს-ის კაპიტალში, და იმ ნაწილისაგან, რომელიც თვითონ შპს-მ შეიძინა (შექმნა). თავის მხრივ, ის ნაწილი, რომელიც პარტნიორებმა შეიტანეს შპს-ის კაპიტალში, შეიძლება იყოს შპს-ის წესდებაში დაფიქსირებული კაპიტალი და კაპიტალი, რომელიც წესდებაში არ არის დაფიქსირებული. სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობით, შენატანებისაგან შემდგარი კაპიტალის იმ ნაწილს, რომელიც წესდებაში ფიქსირდება, სანესდებო კაპიტალი ეწოდება, ხოლო იმ ნაწილს, რომელიც წესდებაში არ ფიქსირდება, - დამატებითი კაპიტალი. თუმცა, ფართო გაგებით, შეიძლება პარტნიორთა შენატანებისაგან შემდგარ კაპიტალს სანესდებო კაპიტალი ვუწოდოთ.¹ საბოლოოდ, ერთმანეთისაგან უნდა გავმიჯნოთ შპს-ის კაპიტალი და შპს-ის სანესდებო კაპიტალი. სანესდებო კაპიტალთან მიმართებაში შპს-ის კაპიტალი უფრო ფართო ცნებაა და წარმოად-

¹ სტატიაში, თუ სპეციალურად არ იქნება მითითებული, სანესდებო კაპიტალის ტერმინი სწორედ ფართო გაგებით გამოიყენება.

გენს შპს-ის ქონების ჯამს, რაც ასევე მოიცავს შპს-ის სანესდებო კაპიტალსაც.²

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თავდაპირველ რედაქციაში ფართოდ გამოიყენებოდა სანესდებო კაპიტალის ცნება. 2008 წელს განხორციელებული ცვლილებებით, კანონში ტერმინი „სანესდებო კაპიტალი“ შეიცვალა და შემდგომში გამოიყენებოდა უბრალოდ ტერმინი „კაპიტალი“ ან „საზოგადოების კაპიტალი“, ხოლო ტერმინი „სანესდებო კაპიტალი“ გამოიყენებოდა მხოლოდ გარკვეული შემთხვევებისათვის, როგორცაა, მაგალითად, საზოგადოების დაფუძნებისას მისი კაპიტალის (შენატანების ჯამის) საზოგადოების საკუთარი კაპიტალისა და სხვა მნიშვნელობებით.³ „მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი საზოგადოების კაპიტალთან დაკავშირებით იყენებს ტერმინებს „კაპიტალი“ და „განთავსებული კაპიტალი“. განთავსებული კაპიტალი, თავისი არსით, სწორედ სანესდებო კაპიტალის ეკვივალენტია.⁴

შპს-სთვის, როგორც კაპიტალური საზოგადოებისთვის, კაპიტალი არის მისი არსებობის ეკონომიკური საფუძველი. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომისტები სანესდებო კაპიტალს საზოგადოების ქონებას უთანაბრებენ, სანესდებო კაპიტალის სამართლებრივი არსი მდგომარეობს სამენარმეო საზოგადოების დამფუძნებელთა (პარტნიორთა) მიერ ერთსულოვანი თანხმობით გაერთიანებული ინვესტიციის (შენატანების) რაოდენობაში.⁵ სამენარმეო საზოგადოების სანესდებო კაპიტალს მეცნიერები განსაზღვრავენ, როგორც ქონების ღირებულების ფულად გამოხატულებას, რაც შპს-ს უნდა ჰქონდეს მისი შექმნისას (განურჩევლად იმისა, თუ

რა კონკრეტული ობიექტებია მის შემადგენლობაში) და რომლის დონემ არ უნდა შეამციროს სამენარმეო საზოგადოების წმინდა აქტივების ღირებულება.⁶ ამრიგად, სანესდებო კაპიტალი არის საზოგადოების ქონების მასის გარკვეული ნაწილი.⁷

შპს-ის სტრუქტურა გარკვეულ საფრთხეს უქმნის სამოქალაქო ბრუნვას, რადგან სამენარმეო საზოგადოების დამფუძნებლები (პარტნიორები) შეგნებულად ზღუდავენ მათ პასუხისმგებლობას მისი ყველა სხვა პარტნიორისა და კრედიტორის წინაშე, რითაც, ფაქტობრივად, მათზე გადადის ქონებრივი რისკები. ამიტომ, შპს-ის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის გამოყენება ყოველთვის ასოცირდება გარკვეულ საკანონმდებლო შეზღუდვებთან, რაც სამართლებრივი ურთიერთობების ყველა მონაწილისთვის შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპის შესაძლო ბოროტად გამოყენებისგან დაცვის გარკვეულ გარანტიებს ქმნის. სწორედ ამიტომ, გაჩნდა კაპიტალური საზოგადოების ცნება, რომლის არსებობაც სწორედ სანესდებო კაპიტალითაა განპირობებული.⁸

სანესდებო კაპიტალი შეიძლება იყოს მყარი ან თვითრეგულირებადი. მყარი სანესდებო კაპიტალის შემთხვევაში იგულისხმება, რომ სანესდებო კაპიტალის არსებობის ზოგადი მოთხოვნა საკანონმდებლო დონეზეა განსაზღვრული,⁹ ანუ სავალდებულოა სანესდებო კაპიტალის მყარი ციფრის ნესდებით დადგენა,¹⁰ ხოლო თვითრეგულირებადი სანესდებო კაპიტალის შემთხვევაში – საზოგადოების სანესდებო კაპიტალის განსაზღვრის მავალდებულებელი ნორმები არ არსებობს¹¹ და ნესდებით განისაზ-

² ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 64.

³ მიგრიაული, სამენარმეო სამართლის მოკლე სახელმძღვანელო, თბილისი 2021, გვ. 87; საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 69-ე მუხლის მე-6 პუნქტი.

⁴ განმარტებითი ბარათი, გვ. 11 <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/268673?>>.

⁵ ახარობლიშვილი, სააქციო საზოგადოების ძირითადი სტრუქტურული ელემენტები, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 105.

⁶ Фатхутдинов Р. С., Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика, Москва 2009, с. 8.

⁷ იქვე; მიგრიაული, სამენარმეო სამართლის მოკლე სახელმძღვანელო, თბილისი 2021, გვ. 88.

⁸ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 60.

⁹ შედარებისთვის იხ. მახარობლიშვილი, სააქციო საზოგადოების ძირითადი სტრუქტურული ელემენტები, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 105.

¹⁰ ჯუღელი, კაპიტალის დაცვა სააქციო საზოგადოებაში, თბილისი 2010, გვ. 36.

¹¹ შედარებისთვის იხ. მახარობლიშვილი, სააქციო საზოგადოების ძირითადი სტრუქტურული ელემენტები, სა-

ღვრება სანესდებო კაპიტალის ქვედა და ზედა ზღვარი, რომლის ფარგლებშიც საზოგადოებას შეუძლია გამოსცეს ახალი წილები/აქციები, შეისყიდოს და განკარგოს საკუთარი წილები/აქციები.¹²

სანესდებო კაპიტალის კლასიფიკაცია შესაძლებელია შესრულების მექანიზმების, შენატანის განხორციელების ეტაპისა და აკუმულირებული თანხების წარმოშობის წყაროს მიხედვით. თუმცა მსგავსი დაყოფა არსებით გავლენას არ ახდენს სანესდებო კაპიტალის ზოგად არსზე.¹³

შპს-ის სანესდებო კაპიტალი შეიძლება იყოფოდეს ნომინალური ღირებულების მქონე და არმქონე წილებად. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს 1994 წლის კანონით შპს-ის სანესდებო კაპიტალი ნომინალური ღირებულების მქონე წილებად იყოფოდა.¹⁴ „მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონით კი შპს-ის განთავსებული კაპიტალი შეიძლება დაიყოს ნომინალური ღირებულების მქონე და არმქონე წილებად.¹⁵ ნომინალის დადგენას ორი ძირითადი ფუნქციური მხარე აქვს: 1. ის აუცილებელია პარტნიორთა მიერ შპს-ისთვის გადასახდელი მინიმალური თანხის განსაზღვრისთვის; 2. ის არეგულირებს საზოგადოების მიერ დივიდენდის გაცემის პოლიტიკას.¹⁶

განთავსებული კაპიტალის ცნება „მენარმეთა შესახებ“ ახალ კანონში განსაზღვრულია, როგორც სამენარმეო საზოგადოების მიერ განსაზღვრული ფულადი ოდენობა, რომელიც უნდა იყოს სამენარმეო საზოგადოების განთავსებული წილების ნომინალურ ღირებულებათა ჯამის ტოლი, ხოლო თუ სამენარმეო საზოგა-

დობას ასევე განთავსებული აქვს ნომინალური ღირებულების არმქონე წილები, განთავსებული კაპიტალი უნდა აღემატებოდეს განთავსებული წილების ნომინალურ ღირებულებათა ჯამს.¹⁷ თუ შპს-ს განთავსებული აქვს მხოლოდ ნომინალური ღირებულების არმქონე წილები, განთავსებული კაპიტალი შეიძლება განისაზღვროს ნებისმიერი ოდენობით.¹⁸

შპს-ის დამფუძნებლების მიერ განთავსებული კაპიტალის არსებობის წესდებით განსაზღვრის შემთხვევაში, ის უნდა უდრიდეს განთავსებული წილების ნომინალურ ღირებულებათა ჯამს,¹⁹ რაც გამომდინარეობს იქიდან, რომ წილის ნომინალური ღირებულება არის განთავსებული კაპიტალის გარკვეული ნაწილი (კაპიტალის წარმომადგენლობითი პრინციპი). ამასთან, თუ შპს გამოუშვებს ნომინალური ღირებულების არმქონე წილებსაც, კაპიტალის წარმომადგენლობითობის პრინციპიდან გამომდინარე, განთავსებული კაპიტალი უნდა აღემატებოდეს ნომინალური ღირებულებების ჯამს.²⁰

განთავსებული კაპიტალი ეწოდება თანხას, რომელიც დადგენილია წესდებით დამფუძნებელი პარტნიორების შეთანხმების საფუძველზე.²¹ მისი მთავარი ფუნქცია არის დაფუძნებისას საზოგადოების საწყისი კაპიტალით აღჭურვა, რაც, თუნდაც მინიმალურად, შეზღუდული პასუხისმგებლობის ერთგვარი შემავსებელი და დამბალანსებელია.²² მოთხოვნა, რომ შპს-ს უნდა გააჩნდეს სანესდებო კაპიტალი, წარმოადგენს სამოქალაქო ბრუნვის ყველა მონაწილის ინტერესების დაცვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გარანტიას.²³ ამდენად, შპს-ის დაფუძნების შემდგომ, განთავსებული კაპიტალი შპს-ის ქონების შენარჩუნების ფუნქციის მატარებელია.

კორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 105.

¹² ჯუღელი, კაპიტალის დაცვა სააქციო საზოგადოებაში, თბილისი 2010, გვ. 36.

¹³ იქვე, გვ. 107-108.

¹⁴ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 45-ე მუხლი.

¹⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 134-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

¹⁶ მახარობლიშვილი, სააქციო საზოგადოების ძირითადი სტრუქტურული ელემენტები, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 105.

¹⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 28-ე მუხლი.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ იქვე.

²⁰ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 48.

²¹ იქვე.

²² იქვე.

²³ Суханов Е. А. Сравнительное корпоративное право. Москва 2014, с. 72.

„მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონიც იმპერატიულად არ მოითხოვს განთავსებული კაპიტალის არსებობას. კანონი მხოლოდ მიუთითებს, რომ შპს-ს შეიძლება ჰქონდეს განთავსებული კაპიტალი.²⁴ მიუხედავად ამისა, შემთხვევა, როდესაც შპს-ს არ აქვს განთავსებული კაპიტალი, უნდა მივიჩნიოთ გარდამავალ, საგამონაკლისო ან განსაკუთრებულ შემთხვევად, ვინაიდან განთავსებული კაპიტალის არმქონე შპს-მ შეუძლებელია სრულფასოვანი მონაწილეობა მიიღოს სამოქალაქო ბრუნვაში. განთავსებული კაპიტალის არსებობის შემთხვევაში კი ამ ინსტიტუტის ქართული სამართლებრივი მოწესრიგება იმაზე მიუთითებს, რომ საქართველოში შპს-ის მიმართ მკვიდრდება მყარი სანესდებო კაპიტალის მიდგომა.

ზოგადად, მყარი სანესდებო კაპიტალის სისტემა ევროპული საკორპორაციო სამართლის მნიშვნელოვანი ნიშანია.²⁵ ევროკავშირის 2017/1132 დირექტივა²⁶ განსაზღვრავს სანესდებო კაპიტალის სისტემასა და სხვა მასთან დაკავშირებულ წესებს, რომელიც ემსახურება უმცირესობაში მყოფ პარტნიორთა/აქციონერთა და კრედიტორთა უფლებების დაცვას. თუმცა დირექტივა ვრცელდება მხოლოდ ღია შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებებზე, მაგრამ ევროკავშირის ბევრი ქვეყანა ანალოგიურ წესებს იყენებს კერძო შეზღუდული პასუხისმგებლობის კომპანიებზეც.²⁷ მაგალითად, გერმანია მყარი სანესდებო კაპიტალის მქონე ქვეყნებს განეკუთვნება. გერმანიაში პარტნიორებმა შპს-ის განსაკარგავად უნდა გადასცენ კაპიტალი, რომლის სიდიდეც მითითებული უნდა იყოს წესდებაში.²⁸ გერმანიაში სანესდებო კაპიტალი (*Stammkapital*) მიმართულია კრედიტორთა უზრუნველყოფისკენ და შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპით პარტნიორთა პასუხისმგებლობის გამორიცხვის საკომპენსაციოდ²⁹ (სანესდებო კაპიტალის ფუნქცია, როგორც პასუხისმგებლობის ფონდი) და, ამასთანავე, სანესდებო კაპიტალის შექმნის ვალდებულებით სრულიად გამოირიცხება შპსების არასერიოზული დაფუძნებები (სანესდებო კაპიტალის ფუნქცია, როგორც სერიოზულობის ზღურბლი).³⁰

შპს-ში სანესდებო კაპიტალის არსებობას სხვადასხვა ფუნქციური დატვირთვა აქვს. სანესდებო კაპიტალის ფუნქცია ვლინდება მისი პარტნიორების, მისი კრედიტორებისა და თავად შპს-ის მიმართ.³¹ კაპიტალი შპს-ის წარმოშობისათვის და შემდგომი ფუნქციონირებისთვის აუცილებელ და სავალდებულო ინსტიტუტს წარმოადგენს. ამდენად, ის ასრულებს შპს-ის საქმიანობის დაწყებისა ან გაფართოების გარანტიის ფუნქციას.³² ამდენად, სანესდებო კაპიტალი ქმნის (1) საქმიანობის დაწყებისა ან გაფართოების, (2) ლიკვიდურობის შენარჩუნების, (3) სამენარმეო საზოგადოების კრედიტორთა წინაშე პასუხისაგებ ქონებას, (4) საზოგადოების სიმყარისა და (5) სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის გარკვეულ გარანტიებს.

ზოგადად, საზოგადოება ლიკვიდურია, თუ მას საკმარისი ფულადი სახსრები აქვს არსებული მიმდინარე ხარჯების მოკლევადიან პერიოდში დასაფინანსებლად. შპს-ის ლიკვიდურობის შენარჩუნებას სწორედ შევსებული სანესდებო კაპიტალი უზრუნველყოფს.³³ ლიკვიდურობის შენარჩუნების მიზნიდან გამომდინარეობს, ასევე, აკრძალვა, საზოგადოების მთლიანი მოგება განაწილდეს პარტნიორებზე ან პარტნიორს უკან დაუბრუნდეს ქონება, თუკი ეს საზოგადოებას ვალაუფალობის საფრთხის ქვეშ დააყენებს. მსგავსი წესია დადგენილი, გერმანიაშიც, სადაც დაშვებული არ არის შპს-ის სანესდებო კაპიტალის GmbHG-ით დადგენილი მინიმალუ-

²⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 134-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

²⁵ იქვე, გვ. 76.

²⁶ Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law.

²⁷ ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 60.

²⁸ GmbHG § 3 I 3.

²⁹ GmbHG § 13 II.

³⁰ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 365, §35, ვნ. 1.

³¹ მიგრიაული, სამენარმეო სამართლის მოკლე სახელმძღვანელო, თბილისი 2021, გვ. 89.

³² იქვე, გვ. 90.

³³ იქვე, გვ. 91.

რი საწესდებო კაპიტალის ოდენობაზე - 25 000 ევროზე ქვემოთ შემცირება.³⁴

საწესდებო კაპიტალი შპს-ის კრედიტორთა წინაშე პასუხსაგები ქონებაა.³⁵ შპს-ის პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე მხოლოდ საწესდებო კაპიტალით არ შემოიფარგლება. თუმცა საწესდებო კაპიტალით უზრუნველყოფა კრედიტორებისთვის მოთხოვნების მინიმალური დაკმაყოფილება. ამიტომაც, საწესდებო კაპიტალის შენარჩუნება, შპს-ის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვალეობაა.³⁶ მიუხედავად ამისა, დღეს მოქმედ ქართული კანონმდებლობაში არ არის კაპიტალის შენარჩუნების მავალდებულებელი ნორმები. ამის საპირისპიროდ დაშვებულია შპს-ის მოგების წელიწადში რამდენჯერმე განაწილება, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს შპს-ის არალიკვიდურობა.

კაპიტალის, როგორც საზოგადოების სიმყარისა და სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის გარანტის როლზე მიუთითებს თბილისის სააპელაციო სასამართლო თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში. სასამართლომ აღნიშნა, რომ საზოგადოების კაპიტალის ერთ-ერთი და მთავარი ფუნქცია არის მესამე პირების მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ვინაიდან სამეწარმეო საქმიანობა გარკვეულ რისკებთანაა დაკავშირებული, ლოგიკურია, რომ კრედიტორის ინტერესები უფრო დაცული იქნება იმ შემთხვევაში, როდესაც საზოგადოებას უფრო მეტი კაპიტალი აქვს. საზოგადოების შესაძლო არარენტაბელური საქმიანობის შემთხვევაში, კრედიტორს აქვს შესაძლებლობა საზოგადოების კაპიტალიდან დაიკმაყოფილოს თავისი მოთხოვნა. შეიძლება ითქვას, რომ შპს-ის კაპიტალი მისი სიმყარის გარანტიასაც წარმოადგენს.³⁷

მიუხედავად ზემოაღნიშნული გარანტიებისა, პრაქტიკაში საეჭვოა მყარი კაპიტალის მიერ აღნიშნული ფუნქციების ეფექტური შესრულება. ხშირ შემთხვევებში, შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპი პარტნიორებსა და

კრედიტორებს შორის წარმოშობს ინტერესთა კონფლიქტს.³⁸ კრედიტორთა დაცვის მიზნით, არსებობს რამდენიმე სამართლებრივი მექანიზმი, რომელთა მიზანია, დაიცვას კრედიტორები პარტნიორთა და შპს-ის ხელმძღვანელთა დომინანტური პოზიციით გამოწვეული დისბალანსისგან.

მყარი კაპიტალის კონცეფციაში კანონით განსაზღვრული მინიმალური საწესდებო კაპიტალის შენარჩუნება იგულისხმება.³⁹ ამ კონცეფციის მიხედვით, საზოგადოება არ არის უფლებამოსილი პარტნიორებზე გაანაწილოს მოგება იმ შემთხვევაში, თუ საზოგადოების პასივი აჭარბებს მის აქტივებს. შესაბამისად, დივიდენდის განაწილების ფარგლები შეზღუდულია მინიმალური აუცილებელი ქონებით - საწესდებო კაპიტალით.

გერმანული სამართალიც იზიარებს კაპიტალის შენარჩუნების მიზნით დივიდენდის გაცემის შეზღუდვას. კერძოდ, შპს-ის ქონების მხოლოდ ის ნაწილი უნდა განაწილდეს პარტნიორებზე, რომელიც აუცილებელი არ არის შპს-ის საწესდებო კაპიტალის შენარჩუნებისთვის. ქონების განაწილების აკრძალვის დარღვევის შემთხვევაში, შპს-ს წარმოეშობა იმ თანხების ზიანის სახით ანაზღაურების მოთხოვნა, რომლებიც გადახდილ იქნა ამ აკრძალვის საწინააღმდეგოდ. პარტნიორის წინააღმდეგ პასუხისმგებლობის ზომის გამოყენებისთვის აუცილებელია არსებობდეს შემდეგი წინაპირობები: (1) პარტნიორისთვის დივიდენდის ეფექტური განაწილება, რაც გულისხმობს დივიდენდის სახით გაცემული ქონების გაზომვას არა საბალანსო ღირებულებით, არამედ განაწილების დროისათვის არსებული საბაზრო ღირებულებით; (2) პარტნიორის სტატუსი, როგორც შემოსავლის მიღების საფუძველი; (3) პასიური/უარყოფითი ბალანსი დივიდენდის გაცემის შედეგად.⁴⁰

³⁴ იქვე, გვ. 92.

³⁵ იქვე.

³⁶ ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 61.

³⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2011 წლის 28 ივნისის განჩინება №28/183-11.

³⁸ ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 173.

³⁹ გიგუაშვილი, კორპორაციის კაპიტალიზაციის მექანიზმების მონესრიგება კაპიტალის ბაზრის სამართლის მიხედვით, დისერტაცია, თბილისი 2017, გვ. 101.

⁴⁰ GmbHG § 31 I; შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 405, §35, ვნ. 27.

ქონების განაწილების აკრძალვის დარღვევა, ასევე, ვლინდება ე.წ. თანხის დაფარული დაბრუნების სახით, რომელსაც აქვს შემდეგი ნინაპირობები: (1) შპს-სა და პარტნიორს შორის დადებული გაცვლითი/მიმოქცევითი გარიგება; (2) პარტნიორისთვის ქონების ეფექტური გადაცემა, შესრულებისა და სანაცვლო შესრულების ხელსაყრელი გაანგარიშებით; (3) პარტნიორის სტატუსი, როგორც ასეთი გარიგების დადების საფუძველი (ანუ ასეთი გარიგება არ დაიდებოდა მესამე პირთან).⁴¹ თანხის დაფარული დაბრუნებისთვის პარტნიორი პასუხს აგებს გონივრულ და გადახდილ სანაცვლო შესრულებას შორის სხვაობის შპს-სთვის დაბრუნებით.⁴²

განსხვავებული მგდომარეობაა აშშ-ში. ამერიკულ საკორპორაციო სამართალში, 1979 წელს შემოღებული კომპანიების მყარი საწესდებო კაპიტალის (stated capital) ცნება გაუქმდა 1984 წელს აქტით - Revised Model Business Corporation Act (RMBCA), რომლის ყველა ძირითადი დებულება აშშ-ს შტატების უმრავლესობამ გაიზიარა.⁴³

აშშ-ის სამართალში, კორპორაციის კაპიტალის მთავარი ფუნქცია, როგორც წესი, ვლინდება არა კრედიტორთა ინტერესების დაცვაში, არამედ გადახდისუუნარობის შემთხვევებისთვის მისი შენარჩუნების მიზნით კორპორაციის წევრებისთვის ქონების განაწილების შეზღუდვაში. ამან კი გამოიწვია კრედიტორთა ინტერესების დაცვის სხვა მექანიზმების წარმოშობა. კრედიტორების დაცვის გაზრდის მიზნით, აშშ-ის სამართალი განამტკიცებს (1) დირექტორების პირად სუბსიდიურ პასუხისმგებლობას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ ისინი „წინა გაკოტრების“ პერიოდში სარისკო ოპერაციებს ახორციელებენ, ასევე, (2) ამკაცრებს გადახდისუუნარობისა და გაკოტრების კანონს. გარდა ამისა, ამერიკული სასამართლოები უფრო ხშირად, ვიდრე ევროპული სასამართლოები, იყენებენ გამჭოლი პასუხისმგებლობის ინსტიტუტს.⁴⁴ RMBCA-ს ნორმების შესაბამისად,

კრედიტორების დაცვის საჭიროება ჩნდება მხოლოდ კომპანიის გადახდისუუნარობის შემთხვევაში, რომლის პრევენციაც ხელმძღვანელობის მთავარი ამოცანაა.⁴⁵

ამერიკული სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, დირექტორების მიმართ გადახდისუუნარობის პრევენციის მოვალეობის დარღვევაზე პრეტენზიების წაყენება უფრო ხშირია კომპანიის წევრების მხრიდან, ვიდრე მისი კრედიტორების მიერ ან მათი ინტერესებიდან გამომდინარე. ეს იმით აიხსნება, რომ დირექტორების საქმიანობა ამერიკულ საკორპორაციო სამართალში მეტწილად განისაზღვრება სამენარმეო გადაწყვეტილების თავისუფლების (Business Judgement rule) წესებით, რომელიც საქართველოში ცნობილია, როგორც „ბიზნეს გადაწყვეტილების მართებულობის“ პრეზუმფცია. აშშ-ში ეს წესი ემსახურება, პირველ რიგში, კომპანიის დირექტორების დაცვას კრედიტორების პრეტენზიებისაგან, რომლებიც გამოწვეულია დირექტორების მიერ ზრუნვის მოვალეობების სავარაუდო დარღვევით. ამგვარი დარღვევის მტკიცების ტვირთი ეკისრება მოსარჩელეს, ხოლო დირექტორი ამტკიცებს ზრუნვის მოვალეობის შესაბამისად მოქმედებას. დირექტორის მიერ ზრუნვის მოვალეობის მტკიცების სირთულის გამო, საეჭვოა მოსაზრება, რომ კრედიტორთა ინტერესების დაცვის ღონისძიებების ეს სისტემა უფრო ეფექტურია, ვიდრე ევროპული სამართლის მიერ განმტკიცებული დაცვის მექანიზმები.⁴⁶

აშშ-ის სამართალი კიდევ ერთი გზით იცავს კრედიტორთა ინტერესებს მყარი კაპიტალის ნაცვლად. ესაა მონაწილეთა შორის კომპანიის ქონების განაწილების შეზღუდვა (ძირითადად, დივიდენდის განაწილება). დივიდენდის გადახდა ან კომპანიის ქონების სხვაგვარი განაწილება მის წევრებს შორის დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, როდესაც კომპანიის კაპიტალის ღირებულებიდან ზედმეტობა, ნამეტი არსებობს. დელავერისა და ნიუ-იორკის კანონმდებლობით, ნამეტი გამოითვლება არა მხოლოდ კომპანიის ქონებიდან მისი ვალდებულებების გამოკლებით (აქ-

⁴¹ იქვე, გვ. 28.

⁴² GmbHG § 30 I.

⁴³ Суханов, Сравнительное корпоративное право, Москва 2014, с. 76.

⁴⁴ იქვე.

⁴⁵ იქვე, გვ. 77.

⁴⁶ იქვე.

ტივებიდან პასივების გამოკლებით), არამედ, ასევე, სავალდებულო ან განთავსებული კაპიტალის ოდენობის გამოკლებითაც, რაც განსხვავდება მინიმალური სანესდებო კაპიტალის ევროპული კატეგორიისგან. პრაქტიკული ეფექტურობის თვალსაზრისით, ევროპული საკორპორაციო სამართლის წესები მყარი კაპიტალის შენარჩუნების შესახებ უპირატეს დაცვას გვთავაზობს ვიდრე ქონების ნამეტის აღნიშნული კრიტერიუმი, რადგან ძირითადი კაპიტალის ზომა, მისი შეფასება და ცვლილება განისაზღვრება მხოლოდ კორპორაციის დირექტორთა შეხედულებისამებრ.⁴⁷

მეცნიერთა ნაწილი თვლის, რომ კაპიტალის დაცვის ევროპული კონცეფცია, ძირითადად, უნდა შენარჩუნდეს და გადახდისუნარიანობის ტესტით უნდა შეივსოს. არსებობს ასევე მოსაზრება, რომ მყარი კაპიტალი უნდა გაუქმდეს და კაპიტალის დაცვა უნდა მოხდეს წლიური ბალანსისა და გადახდისუნარიანობის ტესტების გამოყენებით: წლიური ბალანსის მეშვეობით დგინდება, დაფარავს თუ არა საწარმოს აქტივი მის ვალდებულებებს დივიდენდის განაწილების შემდეგ, გადახდისუნარიანობის ტესტი კი საწარმოს მოკლევადიან ლიკვიდურობას ამოწმებს.⁴⁸

მყარი სანესდებო კაპიტალის ზოგადი კონცეფციის ნაწილს წარმოადგენს მინიმალური სანესდებო კაპიტალი, რაც გულისხმობს საზოგადოებისთვის სანესდებო კაპიტალის მინიმალური ოდენობის დადგენას კანონით. შესაბამისად, მყარი კაპიტალის მოთხოვნა თავისთავად არ განსაზღვრავს მინიმალური სანესდებო კაპიტალის არსებობის საჭიროებას.⁴⁹ მინიმალური სანესდებო კაპიტალი სათავეს იღებს გერმანული სამართლიდან და განიხილება ამ ქვეყნის ტრადიციულ ინსტიტუტად.⁵⁰

მინიმალური სანესდებო კაპიტალის ძირითადი მიზანია კრედიტორების დაცვა.⁵¹ ევროკავშირის 2017/1132 დირექტივა ადგენს მინიმალურ სანესდებო კაპიტალს, კერძოდ, 45-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ღია შეზღუდული პასუხისმგებლობის კომპანიის მინიმალური სანესდებო კაპიტალი უნდა შეადგენდეს 25000 ევროს.⁵² აღნიშნული არ გულისხმობს კაპიტალის სრულად შეტანას კომპანიის რეგისტრაციის მომენტისთვის. თუმცა, როგორც წესი, თუ დამფუძნებლები სრულად არ შეიტანენ წესდებით განსაზღვრულ შენატანებს კომპანიის რეგისტრაციის მომენტისთვის, ისინი პასუხისმგებელი იქნებიან დარჩენილ ოდენობაზე კომპანიის გადახდისუნარიანობის შემთხვევაში.⁵³

მინიმალური სანესდებო კაპიტალის არსებობის აუცილებლობა ხშირი დავის საგანია. მინიმალური სანესდებო კაპიტალის მოწინააღმდეგეთა ძირითადი არგუმენტებია, რომ მისი არსებობა ართულებს ბიზნესის წამოწყებას შპს-ის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით, და, აგრეთვე, კრედიტორებს არ სთავაზობს მათი ინტერესების ეფექტურ დაცვას. მინიმალური სანესდებო კაპიტალი ვერ გაითვალისწინებს ყველა საზოგადოების ინდივიდუალურ ფინანსურ მდგომარეობას. დიდი საწარმოებისთვის მინიმალური სანესდებო კაპიტალი უმნიშვნელოა, რადგან დიდია ალბათობა იმისა, რომ მისი ვალდებულებები ბევრად აჭარბებს მინიმალური სანესდებო კაპიტალის ოდენობას, ხოლო პატარა ბრუნვის მქონე საწარმოების შემთხვევაში, მინიმალური სანესდებო კაპიტალის შენარჩუნება შესაძლოა შეუსაბამოდ მძიმე ტვირთი აღმოჩნდეს მათთვის. ამასთან, შპს-ის ფიქსირებული კაპიტალი შპს-ის რესურსებზე რეალურ ინფორმაციას არ აწვდის მიმდინარე და პოტენციურ კრედიტორებს, აღნიშნული ინფორმაციის მისაღებად კრედიტორებმა უნდა

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ ჯუღელი, კაპიტალის დაცვა სააქციო საზოგადოებაში, თბილისი 2010, გვ. 149-150.

⁴⁹ Суханов, Сравнительное корпоративное право. Москва 2014, с. 74.

⁵⁰ ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, I ტომი, თბილისი 2010, გვ. 146.

⁵¹ ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 267.

⁵² Article 45.1 of Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law; ბაქაქური/გელტერი-ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 60.

⁵³ იქვე.

შეისწავლონ შპს-ის სრული ბუღალტრული ბალანსი.⁵⁴ ამდენად, მინიმალური საწესდებო კაპიტალი ადასტურებს მხოლოდ შპს-ის დამფუძნებლების განსზრახვის სერიოზულობას, ხოლო კრედიტორთა დაცვის მხრივ იგი არაფრის მომცემია.⁵⁵

აღსანიშნავია, რომ ბოლო წლებში რიგ იურისდიქციებში შეინიშნება კერძო შეზღუდული საზოგადოებებისთვის მინიმალური საწესდებო კაპიტალის გაუქმებისა და შემცირების ტენდენციები.⁵⁶ მართალია, დღესდღეობით ევროპის ქვეყნების დიდი ნაწილი უშვებს სიმბოლური საწესდებო კაპიტალით საზოგადოების დაფუძნებას, თუმცა, მიუხედავად ამისა, ევროპა ინარჩუნებს მყარი კაპიტალის სისტემას. ამდენად, მყარი კაპიტალის სისტემა, რომელიც მოიცავს მინიმალური საწესდებო კაპიტალის მოთხოვნას, კვლავაც წარმოადგენს ევროპული საკორპორაციო სამართლის მნიშვნელოვან მახასიათებელს, რომელიც მას ფუნდამენტალურად განასხვავებს ანგლო-ამერიკული სამართლებრივი წესრიგისგან.⁵⁷

გერმანიაში ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია შპს-სთვის მინიმალური საწესდებო კაპიტალის არსებობის კანონისმიერი მოთხოვნა, რომელიც უნდა შეადგენდეს სულ მცირე 25 000 ევროს.⁵⁸ თუმცა, გერმანიის კანონმდებელმა, ბიზნესის დაწყების გამარტივების მიზნით, შემოიღო მენარმე სუბიექტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა - მენარმე საზოგადოება (UG), რომლის დაფუძნებისას არ არის აუცილებელი მინიმალური საწესდებო კაპიტალის არსებობა⁵⁹ და საკმარისია საწესდებო კაპიტალი 1 ევროს ოდენობით.⁶⁰

ქართულმა კანონმდებლობამ უარი თქვა მინიმალური საწესდებო კაპიტალის არსებობის ვალდებულებაზე 2008 წელს განხორციელებული რეფორმით. დღესდღეობით, საქართველოში შესაძლებელია შპს-ის კაპიტალი განისაზღვროს ნებისმიერი ოდენობით.⁶¹ საქართველოში მინიმალური კაპიტალის მოთხოვნის გაუქმება შეიძლება აიხსნას საქართველოს ხელისუფლების სურვილით, გამარტივებულიყო ბიზნესის დაწყება და კეთება საქართველოში და ამით უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისთვის და მცირე ფინანსური შესაძლებლობის ადამიანების სამენარმეო საქმიანობაში ჩართვისათვის შეეწყოთ ხელი. თუმცა კანონმდებლობით პარტნიორებს სრული შესაძლებლობა აქვთ საწესდებო კაპიტალის ფუნქციების გათვალისწინებით შპს-სათვის თვითონ დაანესონ განთავსებული კაპიტალი და ამით უზრუნველყონ შპს-ს მიერ საწესდებო კაპიტალის ფუნქციებით სარგებლობა.

II. შპს-ის პარტნიორის მონაწილეობა საწესდებო კაპიტალში

შპს-ის პარტნიორის მონაწილეობა საწესდებო კაპიტალში გამოიხატება შენატანების განხორციელებაში. საწესდებო კაპიტალში შენატანის შეტანის ვალდებულება, შეიძლება ითქვას, შპს-ის პარტნიორის კონსტიტუციური მოვალეობაა. საწესდებო კაპიტალის არსებობის შემთხვევაში, პარტნიორის მიერ მის შევსებაში მონაწილეობა არის შპს-ში მისი წევრობის მოპოვების ან შენარჩუნების წინაპირობა.

შპს-ის კაპიტალში წილის შეძენის, მისი შენარჩუნების ან მისი ღირებულების გაზრდის საწესდებოდ შპს-ის მომავალი ან მოქმედი პარტნიორი კისრულობს ვალდებულებას, განახორციელოს შენატანი.⁶² მოცემული შენატანი გადადის საზოგადოების საკუთრებაში და მის ბა-

⁵⁴ იქვე, გვ. 63.

⁵⁵ ჯუღელი, კაპიტალის დაცვა სააქციო საზოგადოებაში, თბილისი 2010, გვ. 21.

⁵⁶ ბაქაქუჩი/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 64.

⁵⁷ Суханов, Сравнительное корпоративное право. Москва 2014, с. 76.

⁵⁸ GmbHG § 5 I.

⁵⁹ GmbHG § 5a I.

⁶⁰ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 365, §35, ვ. 2.

⁶¹ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 45-ე მუხლი; საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 134-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁶² საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 22-ე მუხლი.

ლანსში აისახება.⁶³ შესაბამისად, ქონება, რომელიც შენატანის სახით პარტნიორის მიერ შპს-ს გადაეცემა, ხდება შპს-ის საკუთრება. თუმცა ამ ქონების სანაცვლოდ პარტნიორის საკუთრებაში გადადის საკუთრების ისეთი საგანი, როგორიცაა წილი.

საწესდებო კაპიტალში შენატანის განხორციელება უნდა მოხდეს პარტნიორთა შეთანხმებით განსაზღვრულ ვადაში და დადგენილი ფორმით. თუკი პარტნიორი დადგენილ ვადაში არ შეასრულებს ან შეასრულებს, მაგრამ არა-ჯეროვნად, სახეზე იქნება პარტნიორის მიერ ვალდებულების დარღვევა.⁶⁴

გერმანიაში სავაჭრო რეესტრში შპს-ის რეგისტრაციის განცხადების შეტანამდე თითოეულ წილთან დაკავშირებით გადახდილი უნდა იყოს ნომინალური ღირებულების სულ მცირე 1/4; გარდა ამისა, შპს-ს მთლიანობაში განსაკარგავად უნდა გააჩნდეს მინიმუმ 12.500 ევრო.⁶⁵ რაც შეეხება შენატანის დარჩენილი ნაწილის შეტანის ვადას, აღნიშნული შეიძლება წესდებით განისაზღვროს.⁶⁶ იმ შემთხვევაში, თუ პარტნიორი დროულად და სრულად არ გადაიხდის შენატანებს, პარტნიორთა კრება მიიღებს გადაწყვეტილებას შენატანის ამოღების (Einforderung) შესახებ.⁶⁷

1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შპს-ის დაფუძნებისას პარტნიორები უნდა შეთანხმდნენ წილების განაწილებაზე და დათქვან კაპიტალში მათი შენატანის სახე და ოდენობა.⁶⁸ აღნიშნული კი უნდა განმტკიცდეს შპს-ის წესდებით. ზოგადად, პარტნიორის შენატანის ოდენობა განისაზღვრება მისი წილის შესაბამისად, თუმცა შესაძლებე-

ლია თითოეული პარტნიორისთვის შენატანის ოდენობა განსხვავებულად განისაზღვროს.⁶⁹

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შპს-ის სადამფუძნებლო შეთანხმებაში ასახული უნდა იყოს კაპიტალში პარტნიორთა წილობრივი მონაწილეობა პროცენტებში, ასევე იმ წილების რაოდენობა, რომლებიც შპს-ის მიერ საზღაურის სანაცვლოდ არის გაცემული, მიუხედავად იმისა, მიღებულია თუ არა აღნიშნული საზღაური. შეთანხმებაში, არსებობის შემთხვევაში, უნდა აისახოს კაპიტალის მაქსიმალური ოდენობა, გამოშვებული წილების ოდენობა და წილების ნომინალური ღირებულება.⁷⁰

შპს-ის კაპიტალის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფუნქცია, როგორც აღინიშნა, არის კრედიტორთა დაცვა, რაც განაპირობებს შენატანის მიმართ იმ ზოგადი კრიტერიუმის გამოყენებას, რომ შენატანი უნდა იყოს გამოყენებადი საზოგადოებისთვის. შესაბამისად, მას უნდა გააჩნდეს გარკვეული ეკონომიკური ღირებულება.⁷¹ ამდენად, უნდა მივიჩნიოთ, რომ შპს-ის კაპიტალში შეტანაუნარიანი ობიექტები არიან სამოქალაქო ბრუნვაუნარიანი ობიექტები, რომელთა ეკონომიკური ღირებულების დადგენაც შესაძლებელია.⁷²

შენატანი შეიძლება იყოს ფულადი და არა-ფულადი. იგი შეიძლება წარმოადგენდეს მატერიალურ და არამატერიალურ ქონებას, სამუშაოს შესრულებას ან/და მომსახურების გაწევას.⁷³ მატერიალურ შენატანებში იგულისხმება ასევე ფულადი შენატანი, რომელიც შეიძლება შეტანილ იქნეს როგორც ეროვნულ, ისე უცხოურ ვალუტაში.⁷⁴ ამრიგად, შენატანის შეტანის

⁶³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 21-ე მუხლი.

⁶⁴ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 147.

⁶⁵ GmbHG § 7 II.

⁶⁶ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 367-368, §35, ვნ. 5.

⁶⁷ GmbHG § 46 Nr. 2.

⁶⁸ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-5 პუნქტი.

⁶⁹ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 268.

⁷⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლი.

⁷¹ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 146.

⁷² იქვე.

⁷³ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

⁷⁴ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 47.

ვალდებულება შეიძლება შესრულდეს ფულის გადახდით ან სხვა მატერიალური და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთის გადაცემით.⁷⁵ ამასთან, შპს-ის წესდებით დასაშვებია არაფულადი შენატანის აკრძალვა.⁷⁶

შენატანების თითქმის ანალოგიურ სახეებს ვხვდებით აშშ-ს სამართალსა⁷⁷ და გერმანულ სამართალში.⁷⁸

ფულადი შენატანი შეიძლება შეტანილ იქნას საზოგადოების კაპიტალში ნაღდი ან უნაღდო წესით. პრაქტიკაში, როგორც წესი, შესრულება ხდება (წინარე) საზოგადოების საბანკო ანგარიშზე გადარიცხვით. გერმანული სამართლის მიხედვით, შენატანის ნებისმიერი სხვა ფორმით განხორციელება წარმოადგენს სანივთო შენატანს, მაშინაც კი, როდესაც სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, ფულადი ვალდებულების შესრულებად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგალითად, ვალდებულების შესრულების ჩანაცვლება (*Leistung an Erfüllung statt*) ან გაქვითვა.⁷⁹ თუმცა განსხვავებულ წესებს შეიძლება შეიცავდეს შპს-ის წესდება.

ევროკავშირის 2017/1132 დირექტივის თანახმად, კაპიტალი უნდა შეივსოს რეალური (ხელშესახები) ეკონომიკური ღირებულების მქონე ქონებით. მომსახურების განევა და სამუშაოს შესრულება კი, ევროპაში გაბატონებული შეხედულებით, არ წარმოადგენს ასეთი ქონების ნაწილს. ამდენად, ევროპული სამართალი არ განიხილავს მომსახურების განევას შეტანაუნარიანობიექტად.⁸⁰ ქართული სამართლის მიხედვით, მომსახურების განევა და სამუშაოს შესრულება წარმოადგენს შეტანაუნარიანობიექტს. საქართველოში არაფულადი შენატანის საგანი შეიძლება იყოს სამუშაოს შესრულება

ან მომსახურების განევა.⁸¹ აღსანიშნავია, რომ საქართველოში აკრძალულია სამუშაოს შესრულებისა და მომსახურების განევის შემატანების სახით განხორციელება სს-ის შემთხვევაში.⁸²

არაფულადი შენატანი ისე უნდა იყოს განხორციელებული, რომ საზოგადოებას, უფრო ზუსტად, მის ხელმძღვანელობას ჰქონდეს შესაძლებლობა, ის თავისუფლად გამოიყენოს და განკარგოს. თუ საზოგადოებას არ მიუწვდება ხელი არაფულადი შენატანის თავისუფალ გამოყენებაზე, მაშინ შენატანი განხორციელებულად არ ჩაითვლება. ამ მიზეზით, არაფულადი შენატანის განხორციელებისათვის დაუშვებელია იჯარით აღებული ქონების შპს-ის საწესდებო კაპიტალში შეტანა.⁸³ შენატანი, როგორც აღინიშნა, ხდება შპს-ის საკუთრება. შესაბამისად, შენატანის საგანი შეიძლება იყოს მხოლოდ შეტანაუნარიანი ობიექტი, რომელიც შეიძლება გახდეს შპს-ს საკუთრება.

აშშ-ში დირექტორთა ბორდის მიერ სამეწარმეო განსჯის შედეგად უნდა დადგინდეს კონკრეტულ შემთხვევაში, რა სახის შენატანი იქნება ყველაზე ხელსაყრელი კომპანიისთვის.⁸⁴ ამდენად, აშშ-ის სამართალი შენატანის სახედივალისწინებს ნებისმიერ მოძრავ/უძრავ ქონებას, სარგებელს, მათ შორის, მომსახურების განევა/სამუშაოს შესრულებას, იმ დათქმით, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში ადეკვატური კონტრიბუციის შერჩევა ბორდის პასუხისმგებლობის სფეროში მოექცევა.⁸⁵

საწესდებო კაპიტალში განხორციელებული ნებისმიერი შენატანი (გარდა ფულადი სახსრებისა) თანხაში გამოისახება. არაფულადი შენატანის თანხაში გამოსახვის მიზნით, უნდა დადგინდეს მისი ღირებულება შესაბამისი სპეციალისტის მიერ (მაგ., შემფასებელი, აუდიტორი,

⁷⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლი.

⁷⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 138-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁷⁷ RULLCA Section 402; იხ. ასევე MBCA § 6.21.

⁷⁸ GmbHG § 5 IV.

⁷⁹ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 366-367, §35, ვნ. 4.

⁸⁰ Article 7 of Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law.

⁸¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლი.

⁸² საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 152-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁸³ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 47-48.

⁸⁴ MBCA § 6.21(b).

⁸⁵ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 150.

ექსპერტი). პარტნიორი შეფასებულ შენატანს შპს-ს გადასცემს იმ ღირებულებით, რომელსაც სპეციალისტი ადგენს და, შესაბამისად, ეს ქონება შპს-ის ბალანსში აისახება სწორედ სპეციალისტის მიერ დადგენილი ღირებულებით.⁸⁶ არაფულადი შენატანის ღირებულების შენატანის ოდენობასთან შესაბამისობის შეფასებას და შენატანის განხორციელების ვალდებულების შესრულების ორგანიზებას უზრუნველყოფს საზოგადოების ხელმძღვანელი ორგანო.⁸⁷

გერმანიაში ნაღდი (ფულადი) შენატანებისა და სანივთო შენატანების შეტანის წესები განსხვავდება ერთმანეთისგან. განსაკუთრებით საყურადღებოა სანივთო შენატანების განხორციელების წესი, რადგან ამ შემთხვევაში კანონმდებელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მათი ღირებულება ფაქტობრივად შეესაბამებოდეს პარტნიორის მიერ მის სანაცვლოდ მიღებული წილის ნომინარულ ღირებულებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კრედიტორებისა და თანაპარტნიორების ინტერესები დაზიანდება.⁸⁸

გერმანიაში, დამატებით გამოყოფენ სანივთო შენატანების შერეულ (*gemischte Sacheinlage*) და აღრეულ (*Mischeinlage*) ტიპებსაც. შერეული შენატანის შემთხვევაში, სანივთო შენატანის ღირებულება აღემატება მიღებული წილის ნომინალურ ღირებულებას,⁸⁹ ანუ შერეული შენატანის შემთხვევაში პარტნიორს სანესდებო კაპიტალში შეაქვს მისთვის წესდებით გათვალისწინებულზე მაღალი ღირებულების შენატანი. შესაბამისად, მის მიერ მიღებული წილის ღირებულება განხორციელებულ შენატანზე ნაკლებია. ასეთ შემთხვევაში, შპს-ს წარმოეშობა ვალდებულება პარტნიორს აუნაზღაუროს სხვაობა წილის ღირებულებასა და მის სანაცვლოდ განხორციელებულ შენატანს შორის.⁹⁰

აღრეული შენატანის შემთხვევაში ფულადი და არაფულადი შენატანები გაერთიანებულია.⁹¹ წილის სანაცვლოდ ასეთი შენატანის განხორციელების ვალდებულება თავიდანვე განსაზღვრულია წესდებით ან დამატებითი შეთანხმებით. უბრალოდ იგი სრულდება ნაწილობრივ ფულადი, ნაწილობრივ კი სანივთო შენატანის განხორციელების გზით.⁹²

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონის თანახმად, ფულადი შენატანი განხორციელებულად მიიჩნევა თანხის საზოგადოების საბანკო ანგარიშზე ჩარიცხვის მომენტიდან.⁹³ შესაბამისად, კანონით უარყოფილია ნაღდი ფულის საზოგადოების სალაროში შეტანის ფორმა. ამავ კანონის თანახმად, არაფულადი შენატანი განხორციელებულად ჩაითვლება საკუთრების უფლების გადაცემისთვის კანონმდებლობით დადგენილი მოქმედებების შესრულების მომენტიდან.⁹⁴ ამგვარ მოქმედებებში იგულისხმება, მაგალითად, უძრავი ქონების შემთხვევაში - შპს-ს საკუთრების უფლების რეგისტრაცია საჯარო რეესტრში, მოძრავი ქონების შემთხვევაში - სასაქონლო ზედნადების გამოწერა, მომსახურების განევის შემთხვევაში - ინვოისის (მიღება-ჩაბარების აქტის) შედგენა და ა.შ.

შეთანხმებული შენატანის ოდენობაზე არაფულადი შენატანის ღირებულების ნაკლებობის შემთხვევაში, პარტნიორი ვალდებულია შეთანხმებული შენატანის ღირებულება შეავსოს ფულადი სახით.⁹⁵ თუ არაფულადი შენატანის ღირებულება მისი განხორციელების დროს აღემატება შეთანხმებული შენატანის ოდენობას, პარტნიორი უფლებამოსილია მოითხოვოს სხვაობის ფულადი სახით დაბრუნება, ხოლო

⁸⁶ მიგრიაული, სამენარმეო სამართლის მოკლე სახელმძღვანელო, თბილისი 2021, გვ. 88.

⁸⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁸⁸ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 366, §35, ვნ. 3.

⁸⁹ Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 52.

⁹⁰ ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, I ტომი, თბილისი 2010, გვ. 231-232.

⁹¹ Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 51.

⁹² შედარებისთვის იხ. ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, I ტომი, თბილისი 2010, გვ. 232.

⁹³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁹⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

⁹⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

საზოგადოება უფლებამოსილია ამ ვალდებულების შესრულება გადაავადოს არაუმეტეს 1 წლით.⁹⁶ ამასთან, მხარეები შეიძლება შეთანხმდნენ სხვა რამეზე,⁹⁷ მაგალითად, დასაბრუნებელი თანხის სხვა ოდენობაზე ან თანხის დაბრუნების სხვა ვადაზე.

III. შენატანის შეტანის ვალდებულების დარღვევის შედეგები

შპს-ის პარტნიორის მიერ საწესდებო კაპიტალში მისი კუთვნილი შენატანის განხორციელების ვალდებულების შეუსრულებლობას პარტნიორისათვის და შპს-სათვის შესაბამისი იურიდიული შედეგები მოჰყვება. პარტნიორისათვის შეიძლება ამ შემთხვევაში დადგეს ისეთი უარყოფითი შედეგი, როგორიცაა პირგასამტეხლოს დაკისრება, წილის ჩამორთმევა, შპს-დან გარიცხვა.

პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში შპს-სთვის შეიძლება წარმოიშვას შემდეგი სამართლებრივი შედეგები: 1) საზოგადოების საკუთრებაში გადავიდეს წილი, რომელზეც შენატანი არ განხორციელებულა; 2) საზოგადოების დარჩენილ პარტნიორებს შეიძლება წარმოეშვათ ვალდებულება, შეამცირონ საწესდებო კაპიტალის ზომა გაუქმებული წილის ღირებულების ოდენობით; 3) საზოგადოების იმ გადაწყვეტილებების ბათილად ცნობა, რომლის მიღებაშიც მონაწილეობდა პარტნიორი, რომელმაც არ განახორციელა შენატანი საწესდებო კაპიტალში. შესაბამისად, პარტნიორის მიერ შპს-ის საწესდებო კაპიტალში თავისი წილის სანაცვლოდ შენატანის შეუტანლობამ შეიძლება გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი უარყოფითი შედეგები თავად საზოგადოებისთვის.⁹⁸

შპს-ის პარტნიორისთვის საწესდებო კაპიტალში შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის ჩამოსართმევად უნდა არსებობდეს გარკვეული მატერიალური და პროცედურული წინაპირობები, რომლებიც განსხვავებულადაა მოწესრიგებული სხვადასხვა იურისდიქციაში.

გერმანიაში, პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევას აწესრიგებს გერმანიის შპს-ების შესახებ კანონის 21-24-ე პარაგრაფები, რომლის თანახმადაც შენატანების მოთხოვნის აღსრულების უზრუნველსაყოფად საზოგადოებას აქვს კადუცირების პროცედურა, რომლის ფარგლებშიც საზოგადოებას შეუძლია პარტნიორის დაუწესოს დამატებითი ვადა შენატანის განხორციელებისთვის.⁹⁹ მთლიანობაში, გერმანული კანონმდებლობის მიხედვით, შენატანის შეუტანლობის გამო პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევისთვის (კადუცირებისთვის) აუცილებელია შემდეგი კუმულაციური წინაპირობების არსებობა: 1) შენატანის გადახდის ვადაგადაცილება; 2) საზოგადოების მიერ პარტნიორისთვის შენატანის განხორციელებისათვის დამატებითი ვადის განსაზღვრა; 3) დამატებითი ვადის უშედეგოდ ჩავლა; 4) პარტნიორთა კრების მიერ კადუცირების შესახებ გადაწყვეტილების მიღება და პარტნიორისთვის ცნობება.¹⁰⁰ კადუცირების სამართლებრივი შედეგები ძალაში შედის სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე წილის ჩამორთმევის გამოცხადებით.¹⁰¹

აშშ-ში შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის სპეციალური წესი არაა დადგენილი. აშშ-ის სამართლით, ზოგადად, დახურულ კორპორაციაში პარტნიორთა შორის არსებული პერსონალური კონფლიქტიდან გამოსავალი შეიძლება იყოს კორპორაციიდან პარტნიორის ნებაყოფლობითი გასვლა (*withdrawal*), პარტნიორის გარიცხვა (*expulsion*) ან საზოგადოების ლიკვიდაცია (*dissolution*).¹⁰² აშშ-ის სასამართლოები

აშშ-ში შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის სპეციალური წესი არაა დადგენილი. აშშ-ის სამართლით, ზოგადად, დახურულ კორპორაციაში პარტნიორთა შორის არსებული პერსონალური კონფლიქტიდან გამოსავალი შეიძლება იყოს კორპორაციიდან პარტნიორის ნებაყოფლობითი გასვლა (*withdrawal*), პარტნიორის გარიცხვა (*expulsion*) ან საზოგადოების ლიკვიდაცია (*dissolution*).¹⁰² აშშ-ის სასამართლოები

⁹⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მე-5 პუნქტი.

⁹⁷ იქვე.

⁹⁸ *Матюшов*, Участник ООО не оплачивает свою долю: анализ последствий и действий общества, *Еж-Юрист* 2018, 6-7.

⁹⁹ *Wiese/Schneider*, *Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht*, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 78.

¹⁰⁰ *ბურდული/მახაროშვილი/მალრადე*, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი. თბილისი 2019, გვ. 158.

¹⁰¹ *Hörstel*, *Der Ausschluss des GmbH-Gesellschafters durch Kaduzierung*, NJW, 1994, 966.

¹⁰² *Kline*, *Protecting Minority Shareholders in Close Corporations: Modeling Czech Investor Protections on German and United States Law*, Boston College

გარიცხვის კეთილსინდისიერების შეფასებას ახდენენ შემდეგი ტესტის საფუძველზე: 1. გარიცხვა გამართლებული უნდა იყოს ლეგიტიმური სამეწარმეო მიზნით (*justified by the legitimate business reasons*) 2. გარიცხვა არ უნდა იყოს მოტივირებული პირადი ინტერესებით (*self gain/business or property advantage*).¹⁰³

აშშ-ში პარტნიორის გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება ხმათა უმრავლესობით. აშშ-ში პარტნიორის გარიცხვა ხდება საზოგადოების მიერ სასამართლოში სარჩელის აღძვრის საფუძველზე. პარტნიორის გარიცხვა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ 1. ის ეწეოდა ან ეწევა მართლსაწინააღმდეგო საქმიანობას, რამაც გავლენა მოახდინა ან შეიძლება მოახდინოს საზოგადოების ინტერესებზე; 2. მან განზრახ ან არაერთგზის დაარღვია ან არღვევს სამოქმედო შეთანხმებას, ან/და ფიდუციურ მოვალეობებს; 3. ის ეწეოდა ან ეწევა ისეთ საქმიანობას, რომლის გათვალისწინებითაც გონივრულად არაპრაქტიკულია ამ პარტნიორთა საქმიანი ურთიერთობის გაგრძელება.¹⁰⁴ პარტნიორის კომპანიიდან გარიცხვა უნდა მოხდეს მისთვის წინასწარი შეტყობინების გაგზავნის საფუძველზე. შეტყობინების არგაგზავნა გარიცხვის პროცედურის დარღვევად მიიჩნევა.¹⁰⁵

1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თავდაპირველი რედაქციით დადგენილი იყო შენატანის შეუტანლობის საფუძველით პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის (პარტნიორის გარიცხვის) შემდეგი წინაპირობები: 1) შენატანის შეტანის ვადის გადაცილება; 2) ნებისმიერი პარტნიორის მიერ დამრღვევი პარტნიორის წერილობითი გაფრთხილება შენატანის გადახდის მოთხოვნის შესახებ, გადასახადელად არანაკლებ ერთი თვის ვადის განსაზღვრის შესახებ და, ამ ვადაში გადაუხდელობის

შემთხვევაში, შესაძლო გარიცხვის შესახებ; 3) დამატებითი ვადის უშუალოდ გასვლა; 4) დამრღვევი პარტნიორისათვის წერილობით განმარტება მის მიერ წილისა და ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგების დაკარგვის თაობაზე.¹⁰⁶ ამრიგად, კანონის თავდაპირველი რედაქციით, ერთ-ერთი პარტნიორისა და დირექტორის მოქმედებებით, დამრღვევი პარტნიორი პარტნიორთა კრების ჩატარებისა და სასამართლოსათვის მიმართვის გარეშე შეიძლებოდა გარიცხულიყო საზოგადოებიდან. იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული იყო მოსაზრება, რომ შენატანის შეუტანლობის მიზეზით პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის საკითხი წყდება შპს-ის ხელმძღვანელი ორგანოს მიერ და ამ დროს შპს-ის პარტნიორთა საერთო კრების მოწვევა სავალდებულო არ არის.¹⁰⁷ მაგრამ მოგვიანებით კანონის იმავე პუნქტში 2005 წ. შეტანილ იქნა ცვლილება, რომლის თანახმად, დამატებით ვადას განსაზღვრავდნენ პარტნიორები. შესაბამისად, პარტნიორის გარიცხვის პროცედურაში დამატებით ჩაერთო პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილება. თუმცა ჯერ კიდევ არ არსებობდა სასამართლოსათვის მიმართვის საჭიროება.

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში 2008 წლის აპრილში შეტანილი ცვლილებებით შენატანის შეუტანლობის საფუძველით პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის (პარტნიორის გარიცხვის) წინაპირობები შემდეგნაირად შეიცვალა: „პარტნიორებს შეუძლიათ წესდებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში განსაზღვრონ თითოეული პარტნიორის შენატანის შეტანის წესი და ვადა. ვადის უშუალოდ გასვლის შემთხვევაში პარტნიორი, რომელმაც არ განახორციელა გადახდა, კარგავს წილს და ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგებსაც, თუ წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი“.¹⁰⁸ მოცემულმა ცვლილებამ, ერთი მხრივ, გააუქმა დამრღვევი პარტნიორისათვის

International and Comparative Law Review 2000, 243-244.

¹⁰³ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 173.

¹⁰⁴ იქვე, გვ.174; RULLCA Section 602.

¹⁰⁵ Schwartz, Good Faith in Partner Expulsion: Application of a Contract Law Paradigm, Chapman Law Review 2005, 3.

¹⁰⁶ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-5 პუნქტი.

¹⁰⁷ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 66.

¹⁰⁸ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი.

დამატებითი ვადის მიცემის ვალდებულება, ხოლო, მეორე მხრივ, ბუნდოვანი გახდა საზოგადოების ხელმძღვანელო ორგანოს, პარტნიორთა კრებისა და სასამართლოს როლი შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით პარტნიორის გარიცხვის პროცესში. შესაბამისად, საბოლოო სიტყვა უნდა ეთქვა სასამართლო პრაქტიკას, რომელიც, შეიძლება ითქვას, არაერთგვაროვანი სახით ჩამოყალიბდა.

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში 2008 წლის აპრილის ცვლილების შეტანამდე სასამართლო პრაქტიკა ერთგვაროვანი იყო იმასთან მიმართებაში, რომ შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით პარტნიორის გარიცხვისათვის საკმარისი იყო პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილება და სავალდებულო არ იყო სასამართლოს გადაწყვეტილება. კერძოდ, არ იყო აუცილებელი პარტნიორის გარიცხვის მიზნით სასამართლოში სარჩელით მიმართვა.¹⁰⁹ კანონის შესაბამისად, შენატანის შეტანის ვადის გადაცილების გამო, პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევა წარმოადგენდა პარტნიორთა უფლებამოსილებას და არა - სასამართლოს. სასამართლოს მსჯელობის საგანი შეიძლებოდა ყოფილიყო მხოლოდ საზოგადოების მიერ აღნიშნული ნორმის მოთხოვნათა დაუცველობა.¹¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტავდა, რომ პარტნიორის გარიცხვა სასამართლოსათვის მიმართვის გარეშე დასაშვებია კანონით გათვალისწინებულ იმ ერთ შემთხვევაში, როდესაც გარიცხვის საფუძველს წარმოადგენს შენატანის შეუტანლობა. პარტნიორის შპს-დან გარიცხვა შესაძლებელია მხოლოდ პარტნიორის მიერ შენატანის განხორციელების ვადის გადაცილების შემთხვევაში. სხვა საფუძვლით პარტნიორის გარიცხვა შესაძლებელია მხოლოდ სასამართლოს მიერ მნიშვნელოვანი საფუძვლით.¹¹¹ შენატანის შეუტანლობის გამო პარტნიორის გარიცხვა შესაძლებელია სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვის გა-

რეშე. პარტნიორის საზოგადოებიდან გარიცხვა დასაშვებია ასევე მაშინ, თუ ეს საზოგადოების წესდებითაა გათვალისწინებული.¹¹²

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში 2008 წლის აპრილის ცვლილების შეტანის შემდეგაც არსებობდა პრაქტიკა, რომელიც მიუთითებდა შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით პარტნიორის სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე გარიცხვის დასაშვებობაზე. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლო განმარტავდა, რომ საზოგადოებიდან პარტნიორის გარიცხვა დასაშვებია, მხოლოდ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ისიც იმიტომ, რომ ეს შემთხვევა პირდაპირ არის დადგენილი კანონით და საკორპორაციო ურთიერთობებში პირის შესვლა თავისთავად გულისხმობს, რომ მან ნებაყოფლობით მიიღო შესაბამისი სახელშეკრულებო პირობები და გათვითცნობიერებული აქვს ურთიერთობათა სპეციფიკა. ყველა სხვა შემთხვევაში, პარტნიორის საზოგადოებიდან გასარიცხად, ანუ მისთვის საკუთრების ჩამოსართმევად, აუცილებელია სასამართლო გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებულ იქნება საერთო სასარჩელო წესით განხილულ საქმეზე.¹¹³ საზოგადოებიდან პარტნიორის გარიცხვა დასაშვებია მხოლოდ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში. ყველა სხვა შემთხვევაში პარტნიორის საზოგადოებიდან გასარიცხად, ანუ მისთვის საკუთრების ჩამოსართმევად, აუცილებელია სასამართლო გადაწყვეტილება.¹¹⁴ ამის გარდა, არსებობს განმარტება, რომელიც მიუთითებს, რომ შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით პარტნიორის გარიცხვას წარსულ დროში არ სჭირდებოდა სასამართლო გადაწყვეტილება. კერძოდ, ერთ-ერთ საქმეზე საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიუთითა, რომ „გარიცხვა იწვევს გარიცხული პარტნიორის საკუთრების

¹⁰⁹ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 66.

¹¹⁰ იქვე, გვ. 67; თბილისის საოლქო სასამართლოს 1999 წლის 14 დეკემბრის განჩინება №02ბ-605/99.

¹¹¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 29 მარტის განჩინება №3კ/280-02.

¹¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 09 მარტის განჩინება №3კ/303-01.

¹¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 30 მაისის განჩინება №ას-289-273-2011.

¹¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 31 იანვრის განჩინება №ას-771-732-2013.

უფლების დაკარგვას წილზე, რის გამოც საკუთრების უფლების ამგვარი შეზღუდვის კონსტიტუციურობა მოითხოვს, რომ პარტნიორი საზოგადოებიდან სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე გაირიცხოს. სასამართლო პრაქტიკითაც... დადგენილია, რომ პარტნიორის გარიცხვა საზოგადოებიდან მხოლოდ სასაჩელო წარმოების გზითაა შესაძლებელი (გარდა შესატანის შეუტანლობისას, რა დროსაც პარტნიორის გარიცხვას სასამართლო გადაწყვეტილება არ სჭირდება).¹¹⁵ შემდგომში საქართველოს უზენაესი სასამართლო ცალსახად განმარტავს, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში „საზოგადოებიდან პარტნიორის გარიცხვის საფუძველია აღნიშნულის თაობაზე საზოგადოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება და საზოგადოების სარჩელის საფუძველზე მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილება“.¹¹⁶

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში 2008 წლის აპრილის ცვლილების შეტანის შემდეგ შენატანის შეუტანლობის საფუძველით პარტნიორის გარიცხვის პროცედურაში გაუქმდა დამრღვევი პარტნიორისათვის დამატებითი ვადის მიცემის ვალდებულება. თუმცა ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებობს მოსაზრება, რომ წილის ჩამორთმევა უნდა მომხდარიყო შენატანის შეტანისთვის დამატებითი ვადის განსაზღვრისა და ამ ვადის უშედეგოდ გასვლის შემდეგ. მართალია, პარტნიორის მიერ შენატანის შეტანისთვის დადგენილი ვადის გადაცილება წარმოადგენს ვალდებულების დარღვევას, თუმცა ვალდებულების დარღვევა ავტომატურად არ წარმოშობს წილის ჩამორთმევის უფლებას.¹¹⁷ შენატანის შეტანის თავდაპირველი ვადის დარღვევის შემთხვევაში, საზოგადოებამ პარტნიორს უნდა მოსთხოვოს ვალდებულების შესრულება და დაუნესოს მას დამატე-

ბითი ვადა.¹¹⁸ აღნიშნული პროცედურა ლოგიკურად გამომდინარეობს პარტნიორთა საერთო კრებისთვის კანონით მინიჭებული უფლებიდან, პარტნიორებს მოსთხოვოს შენატანის განხორციელება.¹¹⁹

პარტნიორის ნევრობის უფლება არის უფლებამოსილებათა ერთობლიობა, რომლის უმნიშვნელოვანეს შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს პარტნიორის შენატანის შეტანის მოვალეობა. ნევრობის უფლება განიხილება სუბიექტურ უფლებად და წარმოადგენს გრძელვადიან სამართალურთიერთობას, რომლის მოშლაც უნდა დაექვემდებაროს სამოქალაქო სამართლის ნორმებს.¹²⁰ ამდენად, თუკი გავითვალისწინებთ შენატანის შეტანის ვალდებულებითსამართლებრივ ბუნებას, პარტნიორის მიერ აღნიშნულ ვალდებულების შესრულებაზე უნდა გავრცელდეს სამოქალაქო კოდექსის 399-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომლის თანახმადაც, გრძელვადიანი ხელშეკრულების მოშლისათვის, თუკი მოშლის ერთ-ერთი საფუძველი ვალდებულების დარღვევაა, აუცილებელია სამოქალაქო კოდექსის 405-ე მუხლით დადგენილი წინაპირობების დაცვა.¹²¹

ამდენად, „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში 2008 წლის აპრილის ცვლილების შეტანის შემდეგ ამ კანონის მოქმედების პერიოდში შენატანის შეუტანლობის მიზეზით პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევისას, პირველ რიგში, საერთო კრებას უნდა მიეღო გადაწყვეტილება შენატანის მოთხოვნის შესახებ და, ამავდროულად, განესაზღვრა შენატანის განხორციელებისთვის დამატებითი ვადა. დამატებითი ვადის უშედეგოდ გასვლის შემდეგ, საერთო კრებას წარმოეშობოდა უფლება, მიეღო გადაწყვეტილება პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის შესახებ, ხოლო, კრების გადაწყვეტილებით პარტნიორის გარიცხვის შემთხვევაში,

¹¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება №ას-201-201-2018.

¹¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 29 ნოემბრის განჩინება №ას-93-2021.

¹¹⁷ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 165.

¹¹⁸ იქვე.

¹¹⁹ იქვე, გვ. 146; „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-9¹ მუხლის მე-6 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი.

¹²⁰ ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძველები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 131.

¹²¹ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 165.

ხელმძღვანელ ორგანოს - სასამართლოსათვის შესაბამისი სარჩელით მიმართვის ვალდებულება. თუმცა მოცემული წესი იცვლება ახალი კანონით.

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონმა ერთმანეთისაგან გამიჯნა შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევა (შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით)¹²² და შპს-დან პარტნიორის გარიცხვა (სხვა მნიშვნელოვანი საფუძვლით),¹²³ მიუხედავად იმისა, რომ შპს-ს წევრობასთან მიმართებაში ერთი და იგივე შედეგი დგება. შესაბამისად, განსხვავებულია შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევისა და შპს-დან პარტნიორის გარიცხვის პროცედურები.

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით შპს-ს პარტნიორის მიერ შენატანის შეუტანლობის შემთხვევისათვის შემოღებულ იქნა გერმანული კადუცირების მსგავსი პროცედურა. კანონის თანახმად, შპს-ის პარტნიორის მიერ შენატანის დადგენილ ვადაში შეუტანლობის შემთხვევაში შპს-ის ხელმძღვანელი ორგანო უფლებამოსილია, დაიწყოს შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცესი.¹²⁴ ამ მექანიზმის ამოქმედება შპს-ის უფლებაა და არა შენატანის ვადაში შეუტანლობის ავტომატური სამართლებრივი შედეგი.¹²⁵ შპს-ის ხელმძღვანელი ორგანო შპს-ს პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცესს იწყებს ამ პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცესის დაწყების შესახებ შეტყობინების გაგზავნით.¹²⁶ შპს-ის პარტნიორს, რომლის მიმართ იწყება წილის ჩამორთმევის პროცესი, ხელმძღვანელმა ორგანომ შეტყობინებაში უნდა განუსაზღვროს შენატანის შეტანის დამატებითი ვადა, რომელიც არ უნდა იყოს 30 დღეზე

ნაკლები.¹²⁷ თუ პარტნიორის მიერ დამატებით ვადაშიც არ მოხდება შენატანის შეტანა, ხელმძღვანელი ორგანოს მიერ მას ეგზავნება წერილობითი შეტყობინება მის მიერ წილის დაკარგვის შესახებ.¹²⁸

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, როგორც ვხედავთ, შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით შპს-ს პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცედურას იწყებს და ამთავრებს შპს-ს ხელმძღვანელი ორგანო. სავალდებულო არ არის, ამ პროცედურაში მონაწილეობა მიიღოს პარტნიორთა კრებამ. კანონით შპს-ის პარტნიორები არ იღებენ გადაწყვეტილებას შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევასთან დაკავშირებით.¹²⁹ „სამენარმეო საზოგადოებათა სტანდარტული წესდებების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2021 წლის 29 ნოემბრის №791 ბრძანებით დამტკიცებული „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების სტანდარტული წესდებით“ ასევე არ წესრიგდება შენატანის განუხორციელებლობის საფუძვლით წილის ჩამორთმევასთან დაკავშირებული ურთიერთობები. მაგრამ პარტნიორთა კრების მიერ პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებისა და მის საფუძველზე ხელმძღვანელი ორგანოს მიერ შესაბამისი შეტყობინებების გაგზავნის შემთხვევაში, პარტნიორისათვის ვალდებულებას წარმოშობს არა კრების გადაწყვეტილება, არამედ შეტყობინებები.

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცედურაში სასამართლოსათვის მიმართვა გათვალისწინებული არ არის. ამით მოცემული პროცედურა განსხვავდება მნიშვნელოვანი საფუძვლით პარტნიორის შპს-დან გარიცხვის პროცედურისაგან, როდესაც პარტნიორის გა-

¹²² საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლი.

¹²³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლი.

¹²⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

¹²⁵ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 159.

¹²⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

¹²⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

¹²⁸ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹²⁹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 126-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

რიცხვის შესახებ გადაწყვეტილებას ჯერ იღებს პარტნიორთა კრება, ხოლო შემდეგ - სასამართლო შპს-ის სარჩელის საფუძველზე.¹³⁰ თუმცა, ცხადია, შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის ჩამორთმევა შეიძლება გახდეს სასამართლო დავის საგანი, თუ პარტნიორი, რომელმაც ჩამორთმევის შედეგად შპს-ში დაკარგა წილი, მიმართავს სასამართლოს შესაბამისი სარჩელით.

შპს-ის პარტნიორის მიერ შენატანის შეუტანლობას ამ პარტნიორისათვის შეიძლება მოჰყვეს საკმარისად მძიმე უარყოფითი იურიდიული შედეგები: წილზე საკუთრების უფლების დაკარგვა, ნაწილობრივ განხორციელებული შენატანის დაკარგვა, შესაბამისი დივიდენდის დაკარგვა, შეუსრულებელი შენატანის გადახდის ვალდებულება, პირგასამტეხლოს დაკისრება. ამგვარი მკაცრი მიდგომა განპირობებული საკორპორაციო ურთიერთობათა იმ სპეციფიკით, რომ შენატანის შეტანის ვალდებულების აღება, ჩვეულებრივ, ხდება მრავალმხრივი გარიგებით, მთელი საზოგადოების მიმართ და ამ ვალდებულების შეუსრულებლობამ შესაძლებელია საფრთხის წინაშე დააყენოს მთლიანად ამ მრავალმხრივი გარიგების შესრულება, საზოგადოების მიერ დასახული გეგმების მიღწევა, საზოგადოების კრედიტორების მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ პარტნიორის გარიცხვის შემთხვევაში, წილზე საკუთრების უფლების ჩამორთმევა გამოწვეულია საკუთრების უფლების სოციალური ფუნქციით, რადგანაც საზოგადოების მიზნის შენარჩუნება უფრო დიდი ღირებულებითი სიკეთეა, თავისი მატერიალური შედეგებით, ვიდრე პარტნიორის საკუთრების უფლება წილზე.¹³¹

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავდა, რომ „კორპორაციული ურთიერთობები თავისი ხასიათიდან გამომდინა-

რე, განსაკუთრებით კაპიტალურ საზოგადოებებში, ასიმეტრიული ურთიერთობებია. მნიშვნელოვანია, რომ პირზე ამ ურთიერთობათა მომწესრიგებელი სამართლებრივი რეჟიმი არ ვრცელდება მისი ნების გარეშე, ეს არ არის ურთიერთობა, რომელშიც პირი სავალდებულო წესით მონაწილეობს, რამდენადაც ეს ფაქტიურად მრავალმხრივ ხელშეკრულებაზე დაფუძნებული ურთიერთობაა. ამ ურთიერთობებში პირის შესვლა თავისთავად გულისხმობს, რომ მან ნებაყოფლობით მიიღო შესაბამისი სახელშეკრულებო პირობები და გაცნობიერებული აქვს ურთიერთობათა სფეროციფიკა. კორპორაციული ურთიერთობების ხასიათი განაპირობებს ამ ურთიერთობათა მონაწილეების უფლებების, მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის დიფერენცირებას საწარმოში მათი ქონებრივი მონაწილეობის შესაბამისად“.¹³²

შპს-ს პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცედურის, შეიძლება ითქვას, ძირითადი იურიდიული შედეგია პარტნიორის მიერ შპს-ში წილის დაკარგვა. 1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თავდაპირველი რედაქციით დადგენილი იყო, შენატანის შეუტანლობის საფუძველით პარტნიორის გარიცხვის შემთხვევაში პარტნიორი კარგავდა თავის წილს შპს-ში.¹³³ კანონში 2008 წლის აპრილში შეტანილი ცვლილებების შემდეგაც პარტნიორი, რომელმაც არ შეასრულა შენატანის შეტანის ვალდებულება, კარგავს თავის წილს შპს-ში.¹³⁴ 2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვითაც, წილის ჩამორთმევის პროცესის შედეგია შპს-ს პარტნიორის მიერ შპს-ში თავისი წილის დაკარგვა.¹³⁵ შესაბამისად, წილის ჩამორთმევის (გარიცხვის) პროცესი მთავრდება პარტნიორის სტატუსის გაუქმებით, რაც იმას ნიშნავს, რომ მარეგისტრირე-

¹³⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლი.

¹³¹ ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 182-183.

¹³² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება №2/1-370, 382, 390, 402, 405.

¹³³ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-5 პუნქტი.

¹³⁴ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი.

¹³⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

ბელ ორგანოში გაუქმდება პარტნიორის შპს-ის პარტნიორად რეგისტრაცია.

შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცედურის შედეგი წილის დაკარგვასთან ერთად არის ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგების გაუქმება. 1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ვალდებულების დამრღვევი პარტნიორი კარგავს წილს და ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგებსაც, თუ სხვა რამ არ არის დადგენილი წესდებით.¹³⁶ შესაბამისად, ერთი მხრივ, კანონის დანაწესი შეიცავდა ბუნდოვანებას იმასთან დაკავშირებით, თუ რა იგულისხმებოდა ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგებში (ნაწილობრივ განხორციელებული შენატანი თუ განხორციელებული შენატანის პროპორციული ქონებრივი უფლებები), ხოლო, მეორე მხრივ, მოცემული ურთიერთობა შეიძლებოდა მოწესრიგებულიყო წესდებით. 2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით ცალსახად დადგინდა, რომ შპს-ის პარტნიორი წილთან ერთად კარგავს ნაწილობრივ განხორციელებულ შენატანს და მასთან დაკავშირებულ უფლებებს.¹³⁷ ამასთან, როგორც აღინიშნა, კანონით გათვალისწინებული არ არის მოცემული ურთიერთობის შპს-ის წესდებით მოწესრიგება.

შპს-ს პარტნიორს მისთვის შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ მას უუქმდება პარტნიორის სტატუსი, უნარჩუნდება შენატანის შეტანის ვალდებულება. 1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შენატანის შეუტანლობის საფუძველით გარიცხული პარტნიორის პასუხისმგებლობა ძალაში რჩებოდა.¹³⁸ შენატანის შეტანის ვადის უშუალოდ გასვლის გამო პარტნიორის გარიცხვის გარდა, კანონი ასევე ითვალისწინებდა ვადის დამრღვევი პარტნიორის მიერ ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგების

დაკარგვასაც,¹³⁹ რაც მოიცავს, მაგალითად, პარტნიორთა კრებაში ხმის, დივიდენდის მიღებისა და შეტანილი შენატანის დაბრუნების მოთხოვნის უფლებებს.¹⁴⁰

1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში 2008 წლის აპრილში ცვლილებების შეტანის შემდეგ გარიცხული პარტნიორის პასუხისმგებლობის ძალაში დატოვების შესახებ ნორმა ამოღებულ იქნა.¹⁴¹ შესაბამისად, ბუნდოვანი გახდა საკითხები, გარიცხული პარტნიორის მიმართ შპს-ს უნარჩუნდებოდა თუ არა შენატანის მოთხოვნის უფლება და გარიცხულ პარტნიორს უბრუნდებოდა თუ არა ნაწილობრივ განხორციელებული შენატანი. ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოითქვა მოსაზრება, რომ პარტნიორის მიერ უკვე შეტანილი შენატანი მას წილის ჩამორთმევის დროს უკან უნდა დაუბრუნდეს, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში შპს უსაფუძვლოდ გამდიდრდება.¹⁴² თუმცა ქართულ ლიტერატურაში ასევე აღინიშნებოდა, რომ, გერმანული სამართლის თანახმად, შენატანის შეუტანლობის გამო პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევის დროს დაუშვებელია უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების გამოყენება.¹⁴³

გერმანიაში, შპს-დან გარიცხული პარტნიორი პასუხისმგებელია განუსაზღვრელი ვადით საზოგადოებისთვის გადაუხდელი შენატანებზე.¹⁴⁴ თუ ის გადაიხდის დაგვიანებულ შენატანს მისი გარიცხვის შემდეგ, იგი არ აღდგება შპს-ის პარტნიორად. მას არ გააჩნია რაიმე მოთხოვნა თავად შპს-ის ან მისთვის ჩამორთმეული წილის მყიდველის მიმართ. თუ (ფაქტობრივად) გარიცხული პარტნიორი არ განახორციელებს შენატანს, საზოგადოებას შეუძლია მოითხოვოს შენატანის შეტანა მისი ნებისმიერი კანონიერი წინამორბედისგან, რომელიც ითვლე-

¹³⁶ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი.

¹³⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹³⁸ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-5 პუნქტი.

¹³⁹ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 66.

¹⁴⁰ ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 130.

¹⁴¹ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი.

¹⁴² იქვე, გვ. 131.

¹⁴³ ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 131.

¹⁴⁴ GmbHG § 21 III.

ბოდა წილის მფლობელად.¹⁴⁵ თუ შენატანის შეტანა არ მოხდება არც გარიცხული პარტნიორისგან და არც მისი კანონიერი წინამორბედისგან, საზოგადოებას შეუძლია წილი გაყიდოს საჯარო აუქციონის გზით.¹⁴⁶ ნებისმიერი სხვა სახის გაყიდვა ნებადართულია მხოლოდ გარიცხული პარტნიორის თანხმობით.¹⁴⁷ თუ შენატანი არ დაიფარება არც გარიცხული პარტნიორის მიერ და არც წილის გაყიდვის გზით, დარჩენილ პარტნიორებს შესაძლოა დაეკისროთ პასუხისმგებლობა შენატანის შეტანაზე თავიანთი წილების პროპორციულად.¹⁴⁸

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონმა ცალსახად დაადგინა, რომ შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში პარტნიორი კარგავს ნაწილობრივ განხორციელებულ შენატანს და შეუტანელ შენატანთან დაკავშირებული მოთხოვნები ძალაში რჩება.¹⁴⁹ ეს დანაწესი კრედიტორების დაცვის მიზნიდან გამომდინარეობს, ვინაიდან წილის ჩამორთმევით საზოგადოების დანაკლისი შეუტანელი შენატანიდან გამომდინარე არ აღმოფხვრილა.¹⁵⁰ ამ დანაწესით წერტილი დაესვა საკითხებს იმასთან დაკავშირებით, მიეცემა თუ არა წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში პარტნიორს წილის კომპენსაცია და დაუბრუნდება თუ არა მას ნაწილობრივ შესრულებული შენატანი. განსხვავებულია სიტუაცია, როდესაც პარტნიორის გარიცხვა ხდება მნიშვნელოვანი საფუძვლით, როდესაც გარიცხულ პარტნიორს უნდა მიეცეს წილის სამართიანი ფასი.¹⁵¹

გერმანიის კანონმდებლობაც არ ითვალისწინებს შენატანის შეუტანლობის გამო წილის ჩამორთმევის დროს პარტნიორისთვის კომპენსაციის გადახდის ვალდებულებას. კადუცირებით პარტნიორი კარგავს წილს და ამ წილიდან გამომდინარე უფლებამოსილებას, ხოლო ამის სანაცვლოდ ის არც ჩამორთმეული წილის კომპენსაციას იღებს და ვერც უკვე შესრულებული შენატანის დაბრუნებას მოითხოვს.¹⁵² ამდენად, კადუცირების დროს, პარტნიორი კარგავს არა მხოლოდ თავის წილს, არამედ ნებისმიერ შენატანს, კომპენსაციის მიღების გარეშე.¹⁵³

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონმა ასევე ცალსახად დაადგინა, რომ შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში პარტნიორი კარგავს წილთან დაკავშირებულ უფლებებს.¹⁵⁴ გერმანიაში პარტნიორის უფლებამოსილების დაკარგვით, ქარწყლება მიმდინარე წლის მოგების ნაწილის მიღების უფლებაც, თუ მოგების ნაწილის მიღების უფლება უკვე ვადამოსული არ არის, ანუ თუ მოგების განაწილების შესახებ გადაწყვეტილება უკვე მიღებული არ არის.¹⁵⁵ ამასთან, გაბატონებული მოსაზრების მიხედვით, ჩამორთმეულ (კადუცირებულ) წილზე ნებისმიერი მესამე პირის მოთხოვნა ბათილდება, ანუ ჩამორთმეული წილის მიმართ მესამე პირის ნებისმიერი უზრუნველყოფის ღონისძიება დაუშვებელია და უკვე გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება უნდა გაუქმდეს.¹⁵⁶

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით, როგორც აღინიშნა, წილის ჩამორთმევის შემდეგ ძალაში რჩება შეუტანელ შენატანთან დაკავშირებული მოთხოვნები. აღნიშნული ნიშნავს, რომ საზოგადოებას შეუძლია სამართლო წესით მოითხოვოს ის ფულადი და-

¹⁴⁵ GmbHG § 22.

¹⁴⁶ GmbHG § 23.

¹⁴⁷ Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5Rn. 80.

¹⁴⁸ GmbHG § 24; Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 81.

¹⁴⁹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁵⁰ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 159-160.

¹⁵¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლი, მე-8 პუნქტი.

¹⁵² Trölitzsch, Zum Ausschluss aus der GmbH nach der Aufgabe der „Bedingungslosung“ bei der Einziehung durch den BGH, Thesen und Regelungsvorschlag, KSzW 2013, 55.

¹⁵³ Hörstel, Der Ausschluss des GmbH-Gesellschafters durch Kaduzierung, NJW 1994, 966.

¹⁵⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁵⁵ Damrau-Schröter, Der Ausschluss eines (mißliebigen) GmbH-Gesellschafters, NJW 1991, 1929.

¹⁵⁶ იქვე.

ნაკლისი, რაც მიადგა შენატანის განუხორციელებლობის შედეგად.¹⁵⁷

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით შპს-ის პარტნიორის მიერ შენატანის განხორციელების ვადის გადაცილების შემთხვევისათვის ასევე შემოღებულ იქნა ფულადი სანქცია. კანონის თანახმად, თუ შპს-ს წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ვადაგადაცილებული შენატანის ღირებულებას ერიცხება ამ ვადის გადაცილების წლიური პროცენტი საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ შესაბამისი პერიოდისთვის დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთის ორმაგი ოდენობით.¹⁵⁸ „სამენარმეთა საზოგადოებათა სტანდარტული წესდებების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2021 წლის 29 ნოემბრის №791 ბრძანებით დამტკიცებული „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების სტანდარტული წესდებით“ სხვა რამ არ არის დადგენილი. საჭიროა აღინიშნოს, რომ მოცემული სანქცია კიდევ ერთხელ უსვამს კანონმდებლის მკაცრ მიდგომას შპს-ის პარტნიორისადმი, რომელმაც განსაზღვრულ ვადაში არ შეასრულა შენატანის შეტანის ვალდებულება.

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, ჩვენი მოსაზრებით, ზედმეტად მკაცრია იმ შემთხვევაში, როდესაც პარტნიორის მიერ შენატანების შეტანილი ნაწილი შეუტანელ ნაწილს მნიშვნელოვნად აღემატება. მაგალითად, თუ პარტნიორმა შეიტანა შენატანების 99% და არ შეიტანა 1%, იგი მთლიანად კარგავს წილს და 99%-ით შეტანილ შენატანებს და მას დამატებით ეკისრება 1%-ით შეუტანელი შენატანების გადახდა. ამასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილია შემოღებულ იქნეს წესი, რომლის მიხედვით პარტნიორს ჩამოერთმევა შეუტანელი შენატანის პროპორციული წილი, იგი არ კარგავს განხორციელებულ შენატანს და შესაბამის უფლებებს, მაგრამ დამატებით დაეკისრება შეუტანელი შენატანი.

ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა წესი, რომელიც მოქმედებს რუსეთის ფედერაციაში, სადაც დადგენილ ვადაში საწესდებო კაპიტალში შენატანის არასრულად შეტანის შემთხვევაში, წილის ის ნაწილი, რომლისთვისაც არ განხორციელებულა შენატანი, გადადის შპს-ის საკუთრებაში და ექვემდებარება საზოგადოების დანარჩენ პარტნიორებს შორის განაწილებას ან მესამე პირებზე გაყიდვას. იმ შემთხვევაში, თუ ჩამორთმეული წილი არ გაიყიდა ან მის საწესდოდ დანარჩენი პარტნიორების მიერ შენატანი არ განხორციელდა, იგი უქმდება, ხოლო საზოგადოების საწესდებო კაპიტალი მცირდება გაუქმებული წილის ნომინალური ღირებულების ოდენობით.¹⁵⁹

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შენატანის შეუტანლობის შემთხვევაში წილის ჩამორთმევის შედეგად პარტნიორი წილს კარგავს შპს-ის სასარგებლოდ.¹⁶⁰ შპს-ს შეუძლია, ნებისმიერი ფორმით გაასხვისოს ჩამორთმეული წილი, მათ შორის: დანარჩენი პარტნიორების შენატანებით შეავსოს დეფიციტი, ან წილი ახალ პარტნიორს გადასცეს.¹⁶¹ ჩამორთმეული წილის განკარგვა განხორციელდება პარტნიორთა გადაწყვეტილების საფუძველზე.

IV. შპს-ის პარტნიორის მონაწილეობა კაპიტალის ცვლილებაში

შპს-ის საწესდებო კაპიტალი შეიძლება შეიცვალოს კაპიტალის გაზრდით, შემცირებით ან სხვა საფუძველით. კაპიტალის ნებისმიერი ცვლილების შედეგად კი წარმოიშობა პარტნიორთა შესაბამისი უფლებები და ვალდებულებები.

გერმანიაში კაპიტალის გაზრდას ახალი შენატანებით კაპიტალის ეფექტური გაზრდა

¹⁵⁷ ბურდული/მახარობლიშვილი/თოხაძე/ზუბიტაშვილი/ალადაშვილი/მალრაძე/ევგენატაშვილი, საკორპორაციო სამართალი, თბილისი 2021, გვ. 349.

¹⁵⁸ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

¹⁵⁹ Матюшов, Участник ООО не оплачивает свою долю: анализ последствий и действий общества, Еж-Юрист 2018, 6-7.

¹⁶⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁶¹ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 159-160.

ენოდება. კაპიტალის ეფექტური გაზრდა მოწესრიგებულია GmbHG-ის 55-57-ე პრაგრაფებით და გულისხმობს შპს-ში ნაღდი ფულით ან სანივთო შენატანით ახალი კაპიტალის შეტანას. GmbHG კაპიტალის ეფექტური გაზრდისთვის ითვალისწინებს შემდეგ პროცედურას:

(1) პარტნიორთა კრება მიცემული ხმების სამი მეოთხედის უმრავლესობით იღებს გადაწყვეტილებას კაპიტალის გაზრდის შესახებ, სადაც მიეთითება საწესდებო კაპიტალის გაზრდილი ოდენობა. აღნიშნული გადაწყვეტილება წესდების შემცველი გადაწყვეტილებაა და საჭიროებს სანოტარო აქტით დადასტურებას.¹⁶² კაპიტალის ოდენობის მითითებასთან დაკავშირებით საინტერესოა, რომ გერმანიაში დასაშვებია კაპიტალის ზუსტი ოდენობის ნაცვლად მიეთითოს კაპიტალის გაზრდის ფარგლები ან მაქსიმალური ოდენობა.¹⁶³

(2) პარტნიორთა კრება იღებს გადაწყვეტილებას ასევე იმის შესახებ, თუ ვინ უნდა იქნას დაშვებული კაპიტალის გაზრდასთან დაკავშირებით - ამჟამინდელი თუ ახალი პარტნიორები,¹⁶⁴ თუმცა სადავოა თითოეულ შემთხვევაში უნდა იყოს გადაწყვეტილი პარტნიორის დაშვების საკითხი თუ მხოლოდ მაშინ, როდესაც პარტნიორთა უპირატესი შესყიდვის უფლებები გამოირიცხება.¹⁶⁵

(3) წილების მიმღებთან სანოტარო წესით ფორმდება წილის მიღების ხელშეკრულება, რომლითაც წილის მიმღები კისრულობს ვალდებულებას, განახორციელოს შენატანი და შეასრულოს წილთან დაკავშირებული სხვა მოვალეობები. ამასთან, ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, მას ვერ ექნება პრეტენზია იმაზე, რომ განხორციელდა კაპიტალის გაზრდა.¹⁶⁶

(4) საწესდებო კაპიტალი შეივსება ახალი შენატანებით.¹⁶⁷

(5) კაპიტალის გაზრდის შესახებ სარეგისტრაციო განცხადება წარდგენილი უნდა იქნას სავაჭრო რეესტრში,¹⁶⁸ ვინაიდან კაპიტალის გაზრდა, სამართლებრივად, ძალაში შედის მხოლოდ რეგისტრაციის მეშვეობით.¹⁶⁹

ტრადიციული გაგებით, კაპიტალის ეფექტური მოზიდვის პრინციპი ჩამოყალიბებულია § 19 (2-5) GmbHG შენატანის შეტანისგან განთავისუფლების აკრძალვაში, რომლის შესაბამისად, პარტნიორთა შენატანის მოვალეობისგან განთავისუფლების ნებისმიერი ფორმა გამორიცხულია. თუმცა კაპიტალის რეალური გაზრდის პრინციპი უფრო ფართო გაგებით უნდა იქნას გაგებული, როგორც GmbH-ის საწესდებო კაპიტალით დაფინანსების საფუძველი და პასუხისმგებლობის ფონდის უზრუნველყოფა საზოგადოების კრედიტორების სასარგებლოდ.¹⁷⁰ ამასთან, საყურადღებოა, რომ შპს-ის დაფუძნების დროს ან საწესდებო კაპიტალის გაზრდისას, GmbH-მ უნდა მიიღოს აქტივები განთავსებული კაპიტალის ოდენობით. ამიტომ GmbH-ის მიერ კაპიტალის გაზრდის პროცესში წილების მიღება არაეფექტურია და, შესაბამისად, დაუშვებელი.¹⁷¹

GmbHG-ის 55-ე პრაგრაფში, GmbH-ისთვის, ასევე, გათვალისწინებულია საწესდებო კაპიტალის გაზრდის შესაძლებლობა ნებადართული (authorized) საწესდებო კაპიტალის სახით - სს-ის მსგავსად,¹⁷² რომელიც დირექტორის მიერ ახალი საწესდებო კაპიტალის შექმნის უფრო მოქნილი და მარტივი საშუალებაა.¹⁷³ ნებადართული საწესდებო კაპიტალის გაზრდის დროს, დირექტორებს წესდებით შეძლება მიენიჭოთ უფლება შპს-ის სავაჭრო რეესტრში რეგისტრაციიდან ხუთ წლამდე ვადაში უზრუნველყონ საწესდებო კაპიტალის გაზრდა შენატანის განხორციელების სანაცვლოდ ახა-

¹⁶² GmbHG § 53 II.

¹⁶³ Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 206.

¹⁶⁴ GmbHG § 53 III.

¹⁶⁵ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 434, §35, ვნ. 57.

¹⁶⁶ GmbHG § 55 I.

¹⁶⁷ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 434, §35, ვნ. 57.

¹⁶⁸ GmbHG § 57.

¹⁶⁹ GmbHG § 54 III.

¹⁷⁰ Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 33.

¹⁷¹ იქვე.

¹⁷² იქვე, ვნ. 14.

¹⁷³ GmbHG § 55a; შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 435, §35, ვნ. 58.

ლი წილების გამოშვების გზით.¹⁷⁴ იმ შემთხვევაში, თუ ნებადართული საწესდებო კაპიტალის გაზრდა გულისხმობს პარტნიორის მიერ სანიერთო შენატანების განხორციელებას, საწესდებო კაპიტალის გაზრდისთვის აუცილებელია დირექტორის შესაბამისი უფლებამოსილება.¹⁷⁵ ამასთან, წესდებაში მითითებული უნდა იქნას გაზრდის მაქსიმალური თანხა, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს საწესდებო კაპიტალის ნახევარს.¹⁷⁶

გერმანიაში კაპიტალის გაზრდის მეორე ფორმა კაპიტალის ნომინალური გაზრდა, რომელიც გულისხმობს საწესდებო კაპიტალის შევსებას შპს-ის არსებული რეზერვებიდან.¹⁷⁷ იგი არ წარმოშობს შენატანის შეტანის ახალ მოვალეობებს.¹⁷⁸ კაპიტალის ნომინალური გაზრდის შემთხვევაში კანონი არ მოითხოვს კაპიტალის მოზიდვის სტანდარტების დაცვას, რადგან შპს არ აღიჭურვება ახალი ქონებით.¹⁷⁹ კაპიტალის ნომინალური გაზრდის შედეგად მიღებული ახალი წილები ნაწილდება შპს-ის არსებულ პარტნიორებს შორის მათი წილების პროპორციულად.¹⁸⁰

გერმანულ სამართალში, მინიმალური საწესდებო კაპიტალის რეალური შევსების ნორმებისგან განსხვავებით, დამატებითი შენატანის მიზანი არის დამატებითი ფინანსური საშუალებების მოზიდვა და ამით ეკონომიკური მიზნების სწრაფი რეალიზება.¹⁸¹

GmbHG-ის 26-ე პარაგრაფის თანახმად, დამატებითი შენატანები წარმოადგენს საზოგადოების პარტნიორთა შემდგომ შენატანებს, რომელთა მათ მიერ შეძენილი წილებისგან დამოუკიდებლად იქნება გადახდილი. შესაბამისად,

სად, დამატებით შენატანს პარტნიორის წევრობის მოპოვებისთვის შეტანილ შენატანთან საერთო არ უნდა ჰქონდეს. თუმცა საკორპორაციო სამართლის თეორიაში მიიჩნევა, რომ დამატებითი შენატანები ასევე წარმოადგენს წევრობის შემადგენელ ნაწილს.¹⁸² ამ ვალდებულების დარღვევამ შესაძლოა პარტნიორის საზოგადოებიდან გარიცხვა გამოიწვიოს.¹⁸³

გერმანული შპს-ის სამართალი დამატებითი შენატანების განხორციელების რამდენიმე ვარიანტს გამოყოფს. ძირითადად, ეს ვარიანტები ორ ნაწილად შეიძლება დაიყოს: პირველი შეუზღუდავი დამატებითი შენატანის ვალდებულება და შეზღუდული დამატებითი შენატანის ვალდებულება. შეუზღუდავი დამატებითი შენატანის ვალდებულება იმაში მდგომარეობს, რომ საზოგადოების საქმიანობის (არსებობის) მთელი დროის მანძილზე საწარმოს წესდებით კონკრეტულად დადგენილი არ არის ამ შენატანის ზედა ზღვარი. სწორედ ამით გასხვავდება იგი შეზღუდული დამატებითი შენატანისგან, რომელთა ოდენობაც კონკრეტულად არის მითითებული და გათვალისწინებული საზოგადოების წესდებით. შესაბამისად, შეზღუდული დამატებითი შენატანის ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში ისევე, როგორც¹⁸⁴ შეუზღუდავი დამატებითი შენატანის დროს, საზოგადოებას აქვს უფლება, დაეყრდნოს GmbHG-ის 21-23 პარაგრაფებს და პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევის (კადუცირების) პროცედურა წარმართოს.¹⁸⁵

გერმანიაში კანონის იმპერატიული მოთხოვნაა წილის უპირატესი შესყიდვის უფლება. კაპიტალის გაზრდის შედეგად შექმნილი ახალი წილების შესაძენად შეიძლება დაიშვან როგორც ამჟამინდელი, ისე ახალი პარტნიორები. თუ კაპიტალის გაზრდასთან დაკავშირებით დაიშვებიან პირები, რომლებიც ჯერ არ არიან პარტნიორები, ანდა ამჟამინდელი პარტნიორები, თავიანთი ამჟამინდელი წილობრივი მონაწილეობის პროპორციულად, არ მიიღებენ მონაწილეობას კაპიტალის გაზრდაში, მაშინ წილობ-

¹⁷⁴ GmbHG § 55a I 1.

¹⁷⁵ GmbHG § 55 III; *შეფერი*, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 435, §35, ვნ. 58.

¹⁷⁶ GmbHG § 55a I 2; *შეფერი*, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 435, §35, ვნ. 58.

¹⁷⁷ GmbHG §§ 57c-57o; *შეფერი*, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 438, §35, ვნ. 62.

¹⁷⁸ GmbHG §§ 57c-57o; *შეფერი*, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 438, §35, ვნ. 62.

¹⁷⁹ იქვე.

¹⁸⁰ GmbHG § 57j.

¹⁸¹ *ბურდული*, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 136.

¹⁸² იქვე, გვ. 134-135.

¹⁸³ იქვე, გვ. 135.

¹⁸⁴ იქვე, გვ. 137.

¹⁸⁵ იქვე, გვ. 138.

რივი ურთიერთობები კაპიტალის გაზრდით გადაინაცვლებს საზოგადოებაში. თუკი პარტნიორთა უმრავლესობას შეეძლო მიეღო გადაწყვეტილება, თავისი შეხედულებისამებრ, მაშინ მათ ხელთ ექნებოდათ ეფექტური საშუალება, რომ, თავისი შეხედულებით, ემართათ ხმის მიცემასთან დაკავშირებული ურთიერთობები საზოგადოებაში და შეემცირობინათ ცალკეულ პარტნიორთა ნევრობიდან გამომდინარე უფლებები.¹⁸⁶

GmbHG პირდაპირ არ აწესრიგებს აღნიშნულ საკითხს. ამდენად, სადავოა, თუ რა სახით არიან პარტნიორები დაცულნი. გაბატონებული მოსაზრებით, თითოეულ პარტნიორს აქვს უპირატესი შესყიდვის უფლება, რომელიც დაფუძნებულია სამეწარმეო სამართლის ზოგად პრინციპებზე. შესაბამისად, თითოეული პარტნიორი უფლებამოსილია, მონაწილეობა მიიღოს საწესდებო კაპიტალის მოცულობის გაზრდაში, რომელიც აძლევს მათ შესაძლებლობას, შეინარჩუნონ თავიანთი წილობრივი მონაწილეობა.¹⁸⁷

გერმანიაში კაპიტალის ეფექტური შემცირების დროს პარტნიორებს გადაეცემათ საწესდებო კაპიტალის ნაწილი. პრაქტიკაში, ეს ხდება მაშინ, როცა შპს უარს ამბობს ჯერ კიდევ შეუტანელ შენატანზე,¹⁸⁸ ან პარტნიორის გასვლის დროს, რათა კომპენსაცია გადაუხადოს გასულ პარტნიორს.¹⁸⁹ ვინაიდან საწესდებო კაპიტალი ძირითადად კრედიტორთა დაკმაყოფილებას ემსახურება, კაპიტალის ეფექტური შემცირების დროს GmbHG მოითხოვს გარკვეული პროცენტულის დაცვას, რაც აუცილებელია საზოგადოების კრედიტორების ინტერესების დასაცავად.¹⁹⁰ კაპიტალის ეფექტური შემცირების პროცედურას აწესრიგებს GmbHG-ის §58. თავდაპირველად, პარტნიორთა კრება იღებს გადაწყვეტილებას კაპიტალს შემცირებაზე, წესდების შეცვლისთვის საჭირო უმრავლესობით, რომელიც ასევე, საჭიროებს სანოტარო აქტით

დადასტურებას;¹⁹¹ გადაწყვეტილებაში მიეთითება საწესდებო კაპიტალის შემცირებული ოდენობა ან მაქსიმუმ რა ოდენობამდე უნდა შემცირდეს ის;¹⁹² გადაწყვეტილება სარეგისტრაციოდ წარედგინება სავაჭრო რეესტრს; სარეგისტრაციო განცხადება წარმოდგენილი უნდა იქნას მხოლოდ (გასანაწილებლად) ბლოკირებული წლის გასვლის შემდეგ.¹⁹³ კაპიტალის შემცირება ძალაში შედის მხოლოდ რეგისტრაციის შემდეგ.¹⁹⁴ ამდენად, მხოლოდ კაპიტალის შემცირების რეგისტრაციის შემდეგ შესაძლებელია პარტნიორებზე ქონების (შემცირებული კაპიტალის) განაწილება.¹⁹⁵

გერმანიაში კაპიტალის შემცირების მეორე ფორმაა კაპიტალის ნომინალური შემცირება, რომელსაც ადგილი აქვს მაშინ, როცა საჭიროა წესდებაში საწესდებო კაპიტალის მითითებული ოდენობა არ შეესაბამება შპს-ის საკუთრებაში ფაქტობრივად არსებულ ქონებას შპს-ის საქმიანობის შედეგად წარმოშობილი ზარალის გამო.¹⁹⁶ ამ დროს პარტნიორების უკან არავითარი ქონება არ უბრუნდებათ, რის გამოც შედარებით დაბალია კრედიტორთა დაცვის საჭიროება.¹⁹⁷ შესაძლებელია, რომ კაპიტალის ნომინალური შემცირება განხორციელდეს GmbHG-ის §58-ით მოწესრიგებული პროცედურით, თუმცა GmbHG-ის §58 და სხვა პარაგრაფები გვთავაზობს გამარტივებულ და, დროის მიხედვით, ნაკლებად ხარჯიან პროცედურას კაპიტალის ნომინალური შემცირებისთვის.¹⁹⁸ კაპიტალის გამარტივებული შემცირების დროს, საწესდებო კაპიტალი შეიძლება შემცირდეს 25.000 ევროზე ქვემოთ, თუ აღნიშნული აუცილებელია როგორც კაპიტალის შეკვეცის პირველი ნაბიჯი (GmbHG-ის 58ა-ს მე-4 აბზაცი).¹⁹⁹

¹⁸⁶ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 436, §35, ვნ. 59.

¹⁸⁷ იქვე, ვნ. 60.

¹⁸⁸ GmbHG § 19 III.

¹⁸⁹ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 439, §35, ვნ. 63.

¹⁹⁰ იქვე, ვნ. 64.

¹⁹¹ იქვე.

¹⁹² იქვე.

¹⁹³ GmbHG § 58 I 3.

¹⁹⁴ GmbHG § 53 III.

¹⁹⁵ შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 440, §35, ვნ. 64.

¹⁹⁶ იქვე, ვნ. 65.

¹⁹⁷ იქვე, ვნ. 66.

¹⁹⁸ იქვე.

¹⁹⁹ იქვე, ვნ. 67.

გერმანიაში კაპიტალის შემცირების მესამე ფორმაა კაპიტალის შეკვეცა (*Kapitalschnitt*). კაპიტალის შეკვეცის ქვეშ მოიაზრებენ კაპიტალის ნომინალურ შემცირებას, რომელიც კომბინირებულია კაპიტალის ეფექტურ გაზრდასთან.²⁰⁰ კერძოდ, რეალური კაპიტალის შემცირების გამო შპს-ს უნდა ელიარებინა ზარალი, მაგრამ მას უდგება ახალი კაპიტალის საჭიროება,²⁰¹ რის გამოც ხდება კაპიტალის ეფექტური გაზრდა.

1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შპს-ს პარტნიორები იღებენ გადაწყვეტილებას ახალი/დამატებითი შენატანების გზით საწარმოს კაპიტალის გაზრდის შესახებ.²⁰² შესაბამისად, კაპიტალი, დაფუძნების პერიოდის გარდა, შეიძლება შეივსოს მოგვიანებით, პარტნიორების მიერ დამატებითი შენატანების განხორციელების გზით.²⁰³ ამისათვის, შპს-ის პარტნიორთა საერთო კრებამ გადაწყვეტილება კაპიტალის გაზრდის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებასთან ერთად უნდა განსაზღვროს თითოეული პარტნიორის შენატანის ოდენობა.

1994 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით დასაშვებია კაპიტალის ორი ფორმით გაზრდა: 1) ახალი (გაზრდილი) კაპიტალის წესდებით (წესდებაში ცვლილების შეტანით) განსაზღვრა; 2) დამატებითი (გაზრდილი) კაპიტალის პარტნიორთა შეთანხმებით განსაზღვრა წესდებაში ცვლილების შეტანის გარეშე. პირველ შემთხვევაში, კაპიტალის გაზრდის შესახებ გადაწყვეტილება მიღებულ უნდა იქნეს ერთხმად, ვინაიდან ახალი შენატანების შეუტანლობის ვალდებულების შეუსრულებლობამ შესაძლებელია გავლენა მოახდინოს პარტნიორის რეგისტრირებულ უფლებაზე,²⁰⁴ კერძოდ, ამ ვალდებულების შეუსრულებლობამ შეიძლება გა-

მოიწვიოს პარტნიორის მიერ წილის დაკარგვა.²⁰⁵ მეორე შემთხვევაში, სავალდებულო არ არის პარტნიორებმა გადაწყვეტილება მიიღონ ერთხმად, ვინაიდან ამ შემთხვევაში დამატებითი შენატანის განხორციელება პარტნიორის უფლებაა. კანონის თანახმად, შპს-ის პარტნიორებს უფლება აქვთ, თავიანთი წილების პროპორციულად შენატანების განხორციელების გზით მონაწილეობა მიიღონ შპს-ის კაპიტალის გაზრდაში. განსხვავებული წესის შემოსაღებად საჭიროა შპს-ის ყველა პარტნიორის თანხმობა. ასევე, თუ რომელიმე პარტნიორი სრულად ან ნაწილობრივ არ გამოიყენებს გაზრდილ კაპიტალში მონაწილეობის უფლებას, შესაძლებელია კაპიტალის გაზრდის შემდეგ შპს-ის წილების ხელახალი გადანაწილება.²⁰⁶

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ შპს-ის კაპიტალის გაზრდის შემთხვევაში (თუ კრებამ დაადგინა გაზრდა) პარტნიორი, თუნდაც უმცირესობაში მყოფი, ფაქტობრივად ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს და განხორციელოს დამატებითი შენატანი, იმისათვის რომ შეინარჩუნოს თავისი წილობრივი მონაწილეობა და მისგან გამომდინარე უფლებამოსილების ხარისხი. თუმცა, იურიდიული თვალსაზრისით, კაპიტალის გაზრდის დროს წილის შეძენის არა ვალდებულება, არამედ უფლება არსებობს. შესაბამისად, მისი გამოუყენებლობა საზოგადოებიდან პარტნიორის გარიცხვის საკითხს ვერ დააყენებს.²⁰⁷ იგივე მოსაზრებაა დამკვიდრებული სამართლო პრაქტიკაში. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლო განმარტავს, რომ შპს-ში დამატებითი შენატანის შეტანას პარტნიორის უფლებად და არა ვალდებულებად განიხილავს, ხოლო ამ უფლების გამოუყენებლობას უკავშირებს წილების ახალი თანაფარდობის წარმოშობის შესაძლებლობას, კერძოდ, კაპიტალის გაზრდის შემდეგ პარტნიორთა წილები შესაძლებელია, ხელახლა გადანაწილდეს სხ-

²⁰⁰ იქვე, ვნ. 68.

²⁰¹ იქვე.

²⁰² საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-9¹ მუხლის მე-6 პუნქტის „ზ“ ქვეპუნქტი.

²⁰³ მიგრიაული, სამენარმეო სამართლის მოკლე სახელმძღვანელო, თბილისი 2021, გვ. 87.

²⁰⁴ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-5¹ პუნქტი.

²⁰⁵ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი.

²⁰⁶ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 46-ე მუხლის მე-2¹ პუნქტი.

²⁰⁷ ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 147.

ვა პარტნიორების მიერ განხორციელებული დამატებითი შენატანების წილების პროპორციულად, შედეგად კი, იმ პარტნიორის წილი შემცირდეს, რომელსაც დამატებითი შენატანი არ შეუტანია, მაგრამ აღნიშნული არ არის მისი გარიცხვის საფუძველი.²⁰⁸

მითითებული მოსაზრება გასაზიარებელია იმ შემთხვევაში, როდესაც კაპიტალის გაზრდა მოხდა წესდებაში ცვლილების შეტანის გარეშე და პარტნიორმა არ გამოიყენა გაზრდილ კაპიტალში შენატანის განხორციელების უფლება. მაგრამ იმ შემთხვევაში, როდესაც კაპიტალის გაზრდა განხორციელდა წესდებაში ერთხმად შეტანილი ცვლილებით, მაშინ ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა, თუ პარტნიორთა მიერ სხვა რამ არ არის დადგენილი, იწვევს იგივე შედეგებს, რასაც იწვევდა თავდაპირველი სანესდებო კაპიტალის შეუცვებლობა. ამასთან დაკავშირებით ჩამოყალიბდა არასწორი სასამართლო პრაქტიკა. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლო განმარტავს, რომ სანარმოს რეგისტრაციის შემდგომ კაპიტალის გაზრდა ვერ გახდება პარტნიორის გარიცხვის საფუძველი, ვინაიდან „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი არეგულირებს თავდაპირველი შეთანხმების შედეგად დადგენილი შენატანის განხორციელებლობის სამართლებრივ შემთხვევას.²⁰⁹ თუმცა „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის არც მთლიანად მე-3 მუხლი და არც მისი მე-7 პუნქტი მხოლოდ სანარმოს დაფუძნებისას წარმოშობილ ურთიერთობებს არ უკავშირდება, ვინაიდან ამავე მუხლით გათვალისწინებულია წესდებაში/პარტნიორთა შეთანხმებაში ცვლილების შეტანის შესაძლებლობა, ხოლო მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტი ზოგადად წესდებით გათვალისწინებულ შემთხვევას და არა მხოლოდ დაფუძნებისას არსებული წესდებით გათვალისწინებულ შემთხვევას ეხება. ამასთან დაკავშირებით, საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტება, რომ წესდების თავდაპირველი რედაქციის რეგისტრაციის შემდ-

გომ, წესდების ყოველი მომდევნო ახალი რედაქციის დამტკიცება წარმოადგენს არსებული წესდების შეცვლას ახლით და აღნიშნულის საწინააღმდეგო განმარტება სამართლებრივად დაუსაბუთებელია.²¹⁰

2021 წ. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით დამატებითი შენატანები განისაზღვრა როგორც პარტნიორის დამატებითი ვალდებულების ფორმა.²¹¹ კანონის თანახმად, განსხვავდება შპს-ის პარტნიორთა დამატებითი სავალდებულო და ნებაყოფლობითი შენატანები. ნებაყოფლობითი დამატებითი შენატანი შპს-ის დირექტორისა და პარტნიორის შეთანხმების საგანია და სავალდებულო არ არის მის განხორციელების ვალდებულების სადამფუძნებლო დოკუმენტებში ასახვა. ამასთან, დამატებითი ნებაყოფლობითი შენატანი შეიძლება განხორციელდეს როგორც ფულადი, ისე არაფულადი სახით.²¹²

დამატებითი სავალდებულო შენატანები ასახული უნდა იყოს პარტნიორთა მიერ ერთხმად მიღებულ თავდაპირველ სადამფუძნებლო დოკუმენტში ან მის ახალ რედაქციაში. ამასთან, სადამფუძნებლო დოკუმენტში დადგენილი უნდა იყოს, რომელ წილს ეხება შენატანის შეტანის ვალდებულება, და განსაზღვრული იყოს დამატებითი შენატანის მაქსიმალური ოდენობა.²¹³ წილის სანაცვლოდ შენატანისაგან განსხვავებით, დამატებითი შენატანი არ ახდენს გავლენას წილების პროპორციაზე.²¹⁴ პარტნიორებმა დამატებითი სავალდებულო შენატანი უნდა განახორციელონ თავიანთი წილების პროპორციულად.²¹⁵ აღსანიშნავია, რომ დამატები-

²⁰⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 29 ნოემბრის განჩინება №ას-93-2021.

²⁰⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 29 ივნისის განჩინება №ას-324-2021.

²¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 4 მარტის განჩინება №ას-1235-1158-2015.

²¹¹ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 160.

²¹² საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 140-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

²¹³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 140-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

²¹⁴ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 160.

²¹⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 140-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

თი სავალდებულო შენატანი შესაძლებელია განხორციელდეს მხოლოდ ფულადი ფორმით.²¹⁶

შპს-ის პარტნიორის მიერ დამატებითი სავალდებულო შენატანის განუხორციელებლობის შემთხვევაში, მისთვის დგება იგივე იურიდიული შედეგები და მისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრება ან/და წილის ჩამორთმევა ხორცი-

ელდება იმავე წესით, რაც ზოგადად შენატანის განუხორციელებლობის შემთხვევისთვის არის დადგენილი.²¹⁷ გამონაკლისია შემთხვევა, როდესაც პარტნიორმა, რომელმაც არ შეავსო დამატებითი სავალდებულო შენატანი, მიიღო შპს-დან გასვლის გადაწყვეტილება.²¹⁸

²¹⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 140-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

²¹⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 140-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²¹⁸ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 140-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.